

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2024

Barbora Němečková

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra sociologie

Vliv původní rodiny na preferované formy partnerství a rodičovství

Bakalářská práce

Autor: Barbora Němečková

Studijní program: B0314A250008 – Sociologie

Forma studia: Prezenční

Vedoucí práce: RNDr. Mgr. Lucie Vítková, Ph.D.

Hradec Králové, 2024

Zadání bakalářské práce

Autor: Barbora Němečková

Studium: F21BP0104

Studijní program: B0314A250008 Sociologie

Studijní obor:

Název bakalářské práce: **Vliv původní rodiny na preferované formy partnerství a rodičovství**

Název bakalářské práce AJ: The Influence of the Original Family on Preferred Forms of Partnerships and Parenting

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce je zaměřená na vliv původní rodiny, ve které je člověk vychováván, na preferované formy partnerství a rodičovství. Cílem bakalářské práce je zjistit, zda a jak ovlivňuje původní rodina jedince v preferencích ohledně partnerství, manželství a zakládání rodiny. Praktická část bakalářské práce bude prováděna kvalitativním výzkumem, konkrétně rozhovory. Cílovou skupinou, na kterou se zaměřím, budou lidé starší osmnácti let, kteří vyrůstali v různých typech rodin.

Hamplová, D., P. Šalamounová, G. Šamanová (eds.). 2006. *Životní cyklus. Sociologické a demografické perspektivy*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

Hasmanová Marhánková, J., M. Kreidl (eds.), B. Hubatková. 2012. *Proměny partnerství. Životní dráhy a partnerství v české společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství.

Hašková, H. (ed.) et al. 2014. *Vlastní cestou? Životní dráhy v pozdně moderní společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství, Sociologický ústav AV ČR.

Kuchařová, V. a kol. 2019. *Česká rodina na počátku 21.století: životní podmínky, vztahy, potřeby*. Praha: Sociologické nakladatelství.

Zadávací pracoviště: Katedra sociologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: RNDr. Mgr. Lucie Vítková, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 19.4.2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala (pod vedením vedoucí bakalářské práce) samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 6.5. 2024

Poděkování

Ráda bych poděkovala mé vedoucí bakalářské práce RNDr. Mgr. Lucii Vítkové, Ph.D. za odborné vedení a cenné rady při zpracovávání této bakalářské práce.

Anotace

NĚMEČKOVÁ, BARBORA. *Vliv původní rodiny na preferované formy partnerství a rodičovství*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2024. 58 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá vlivem původní rodiny na preferované formy partnerství a rodičovství. Teoretická část je rozdělena na čtyři kapitoly. První kapitola se věnuje rodině, jejímu vývoji, funkcím a typům rodiny. V druhé kapitole partnerství a jejich rozpadu je zmíněn výběr partnera, dále pak sezdaná, nesezdaná soužití a další alternativní formy soužití a konec této kapitoly se věnuje rozpadům sezdaných a nesezdaných soužití. Třetí kapitola je zaměřena na rodičovství, formy rodičovství, roli matky a roli otce a výchovu a čtvrtá kapitola se věnuje vlivu původní rodiny. Praktická část je zaměřena na výzkumné šetření, jehož cílem je zjistit jaký vliv přisuzují lidé zkušenostem z původní rodiny na své/preferované podoby partnerství a rodičovství. Data jsou nasbírána polostrukturovanými rozhovory, poté zpracována a výsledky výzkumného šetření odpovídají na stanovené výzkumné otázky.

Klíčová slova: původní rodina, partnerství, rodičovství, vliv zkušeností z původní rodiny, výběr partnera, počet dětí, způsob výchovy, role v rodině

Annotation

NĚMEČKOVÁ, BARBORA. The Influence of the Original Family on Preferred Forms of Partnership and Parenting. Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2024. 58 pp. Bachelor Thesis.

The bachelor thesis deals with the influence of the original family on preferred forms of partnership and parenthood. The theoretical part is divided into four chapters. The first chapter is devoted to the family, its development, functions and family types. The second chapter discusses partnerships and their breakdowns, then the choice of partner, then married, unmarried cohabitation and other alternative forms of cohabitation, and the end of this chapter is devoted to the breakdowns of married and unmarried cohabitation. The third chapter focuses on parenting, forms of parenting, the role of the mother and the role of the father and parenting and the fourth chapter looks at the influence of the original family. The practical part focuses on a research investigation to find out what influence people attribute to the experiences of the original family on their/preferred forms of partnership and parenting. Data is collected through semi-structured interviews, then processed and the results of the research investigation answer the set research questions.

Keywords: original family, partnership, parenting, influence of original family experience, choice of partner, number of children, parenting style, family role

Obsah

Úvod	10
Teoretická část.....	12
1. Rodina	12
1.1 Vývoj rodiny	12
1.2 Funkce rodiny	15
1.3 Typy rodin.....	16
2. Partnerství a jejich rozpady.....	18
2.1 Výběr partnera	18
2.2 Sezdaná soužití	19
2.3 Nesezdaná soužití.....	20
2.4 Další alternativní formy soužití.....	21
2.5 Rozpady sezdaných a nesezdaných soužití	22
3. Rodičovství.....	25
3.1 Formy rodičovství.....	27
3.2 Mateřství a otcovství, role matky a role otce.....	27
3.3 Výchova.....	30
4. Vliv původní rodiny.....	32
4.1 Vliv původní rodiny na partnerské chování a rozvodové chování	32
4.2 Vliv původní rodiny na rodičovství a počet dětí v rodině.....	35
Praktická část	37
5. Metodologie.....	37
5.1 Cíl výzkumného šetření a výzkumné otázky	37
5.2 Metoda sběru dat a výzkumný vzorek	38
5.3 Etika ve výzkumu	41
5.4 Zpracování dat	42
6. Výsledky výzkumného šetření	43
6.1 Jaký vliv přisuzují lidé zkušenostem z původní rodiny na rozhodující vlastnosti při výběru partnera?.....	43
6.2 Jaký vliv přisuzují lidé zkušenostem z původní rodiny na svou preferenci ohledně formy partnerství?	45
6.3 Jaký vliv přisuzují lidé zkušenostem z původní rodiny na spokojenost/nespokojenost se svým partnerstvím, na stabilitu/nestabilitu partnerství, na případný rozvod?	47
6.4 Jaký vliv přisuzují lidé zkušenostem z původní rodiny na rozhodnutí mít dítě a popřípadě počtu dětí?	49

6.5	Jaký vliv přisuzují lidé zkušenostem z původní rodiny na věk při narození prvního dítěte?	51
6.6	Jaký vliv přisuzují lidé zkušenostem z původní rodiny na způsob výchovy dítěte a rozdělení rolí v rodině?	53
6.7	Hlavní faktory z původní rodiny ovlivňující své\preferované formy partnerství a rodičovství jedince v dospělosti	57
	Závěr	59
	Literatura	62
	Přílohy	69

Úvod

Původní rodina, tedy ta, ze které člověk pochází, vyrůstá v ní a je v ní vychováván svými rodiči, může ovlivnit řadu věcí v životě jedince. Tato práce se zaměřuje na partnerské a rodinné formy a chování a jak jsou ovlivněny původní rodinou. Důležité jsou i hodnoty a normy, které převládají ve společnosti, jelikož je lidé přebírají za své a dále je pak vštěpují svým dětem. Partnerské a rodinné chování a preference jako výběr partnera, vstup do sezdaného nebo nesezdaného partnerství, založení rodiny, výchova dětí nebo rozpad partnerství může být jistým způsobem ovlivněny původní rodinou a v mé práci se pokusím zjistit, jak moc ovlivňují zkušenosti z původní rodiny člověka v partnerském a rodinném chování a preferencích v tomto směru a jaké jsou hlavní faktory z původní rodiny, které ovlivňují své realizované/preferované formy partnerství a rodičovství.

Teoretická část této práce je rozdělena na čtyři kapitoly. První kapitola se na začátku věnuje pojmu rodina, dále je popsán vývoj rodiny od moderní k postmoderní rodině včetně změn, které v průběhu tohoto vývoje vznikly. Dále jsou zmíněny funkce rodiny a v poslední části této kapitoly budou popsány typy rodin.

Ve druhé kapitole zaměřené na partnerství a jejich rozpady je zmíněn výběr partnera a co při výběru partnera hraje roli. Další část je soustředěna na sezdaná soužití, následně nesezdaná soužití a jiné alternativní formy soužití. Poslední část této kapitoly je věnována rozpadům sezdaných a nesezdaných soužití, situaci po rozpadu rodičovského páru a následnému dopadu na děti.

Ve třetí kapitole, která se zabývá rodičovstvím, jsou vysvětleny základní pojmy, práva, povinnosti a role rodičů. Poté jsou uvedeny změny v rodičovském chování, jako je odklad rodičovství a růst podílu mimomanželské plodnosti. V další části jsou popsány formy rodičovství, role matky a otce. Závěr této kapitoly bude zaměřen na výchovu dětí.

Poslední kapitola se zaměřuje na původní rodinu a její vliv na partnerské a rozvodové chování, počet dětí v rodině a rodičovství. Tomuto vlivu původní rodiny se věnovalo několik výzkumů a studií, které jsou zmíněny v této čtvrté kapitole.

Praktická část této bakalářské práce je věnována výzkumnému šetření. Cílem tohoto šetření je zjistit, jaký vliv přisuzují lidé zkušenostem z původní rodiny na své/preferované

formy partnerství a rodičovství a také odpovědět na výzkumné podotázky. V průběhu výběru výzkumného vzorku došlo k menší změně výzkumné otázky z důvodu vymezení věku lidí pro volbu výzkumného vzorku. Konkrétně se jedná o změnu, kdy nelze pouze zjišťovat preferované formy partnerství a rodičovství, ale také realizované formy partnerství a rodičovství, a to z důvodu, že všichni respondenti, kteří byli vybráni do výzkumného vzorku, patří do věkové skupiny 35–55 let a už volbu ohledně formy partnerství a rodičovství realizovali. Výzkumnou otázkou je: Jaký vliv přisuzují lidé zkušenostem z původní rodiny na své/preferované formy partnerství a rodičovství. Výzkumnými podotázkami jsou:

- Jaký vliv přisuzují lidé zkušenostem z původní rodiny na rozhodující vlastnosti při výběru partnera?
- Jaký vliv přisuzují lidé zkušenostem z původní rodiny na svou preferenci ohledně formy partnerství?
- Jaký vliv přisuzují lidé zkušenostem z původní rodiny na spokojenost/nespokojenost se svým partnerstvím, na stabilitu/nestabilitu partnerství, na případný rozvod?
- Jaký vliv přisuzují lidé zkušenostem z původní rodiny na rozhodnutí mít dítě a popřípadě počet dětí?
- Jaký vliv přisuzují lidé zkušenostem z původní rodiny na věk při narození prvního dítěte?
- Jaký vliv přisuzují lidé zkušenostem z původní rodiny na způsob výchovy dítěte a rozdělení rolí v rodině?
- Jaké jsou hlavní faktory z původní rodiny ovlivňující své/preferované formy partnerství a rodičovství jedince v dospělosti?

K zjištění všech stanovených výzkumných otázek je použita kvalitativní metoda.

Konkrétně se jedná o polostrukturovaný rozhovor. Kromě výsledků výzkumného šetření obsahuje tato praktická část i metodologii výzkumu.

Teoretická část

1. Rodina

Rodina má ze sociologického hlediska několik definic. Obecně je rodina základní společenskou skupinou a institucí a rovněž ekonomickou jednotkou a jádrem sociální struktury. Hlavním posláním a úlohou rodiny je zachování lidské rasy prostřednictvím reprodukce spolu se začleněním do společnosti a výchovou dětí. Kromě toho hraje roli při přenosu kulturního dědictví, jež je důležité pro udržení a pokračování kulturního vývoje. Z jiného sociologického hlediska se společnost neskládá z jednotlivců, ale z rodin (Sociologická encyklopedie).

Podle Iva Možného je rodina instituce, jejíž cílem je reprodukce společnosti a zajistit bezpečí pro členy rodiny (Možný, 2006, s. 14). Tvrdí, že od počátku 19. století dochází k rozpadu tradičních společností a docházelo ke změnám a pokroku v mnoha oblastech (Možný, 2006, s. 14). Jelikož se všechno měnilo, bylo zapotřebí, aby existovalo něco, co je stále a něco od čeho se může očekávat, že se nezmění (Možný, 2006, s.14). Tím byla právě rodina. Potřebnými prvky pro založení rodiny je stabilní partnerský vztah, bydlení a připravenost na rodičovství. Dále je pak nezbytné vytvořit vlastní domácnost (Kuchařová et al., 2019, s. 40).

1.1 Vývoj rodiny

Vznik tzv. moderní rodiny nelze jednoznačně určit, ale bývá spojován s industrializací a urbanizací, které na našem území probíhaly od 19.století. Podle I. A. Bláhy proces industrializace a s ním spojené procesy zapříčinily přechod z tradiční společnosti do moderní a spolu s tím se změnilы hodnoty oddanosti a odpovědnosti, které zachovávalo náboženství (Možný, 2006, s. 48). V 50. letech 20. století byla dominantním obrazem rodiny stabilní dvougenerační rodina tvořící manželský pár s nejméně třemi dětmi, s tradičními rolemi muže a ženy a s pevným řádem a strukturou rodiny (Možný, 2006, s. 20). Na konci 50. let docházelo k úpadku dvougenerační rodiny. Velmi početná generace dětí vyrůstající ještě v těchto rodinách, zaznamenávaly rodinnou realitu a tradiční rodinu považovaly za pokryteckou (Možný, 2006, s. 20). Vlivem industrializace a novým postojem dětí vychovávaných v 50.letech pod vlivem válečné destabilizace, proběhly

změny, jež zapříčinily růst rozvodovosti, pokles počtu dětí v rodině, ztráta monopolu na legitimizaci sexu, pokles vlivu původní rodiny na výběr partnera pro svoje děti, nárůst podílu opakovaných manželství a redukce funkcí rodiny. Tyto změny tu byly i dříve, ale od 50. let je lze vidět zřetelněji (Možný, 2006, s. 21).

Došlo také ke změně komplementarity mužské a ženské role (Možný, 2006, s. 23). Ženy totiž začínají chodit do zaměstnání a tím se mění i celoživotní poslání ženy v domácnosti a péče o děti (Možný, 2006, s. 23). Nástup žen do práce byl v 70 a 80. letech studován symbolickým interakcionismem, který přispěl k sociologii rodiny pojmem sociální role (Možný, 2006, s. 75). Sociální role je vysvětlována jako předepsané chování, které je klíčové v sociální struktuře a důležité je porozumění, ale i interpretace signálů (Možný, 2006, s. 75). Při studiu nástupu žen do zaměstnání jsou důležité dvě teorie. První je teorie navýšení, koncipovaná S. R. Marksem, v publikaci „Multiple roles and role strain: some notes on human energy, time and commitment“ se domnívá, že role obohacuje člověka zkušenostmi a dovednostmi, které pak napomáhají snadněji zvládnout další nové role (cit. dle Možný, 2006, s. 76). Druhou teorií, stojící proti teorii navýšení, je teorie přetížení (Možný, 2006, s. 76). Tato teorie vychází z konceptu napětí v roli, kdy kvůli více rolím dochází k přetížení člověka. Lze to pozorovat na příkladu ženy, která je matkou, jež se musí starat o dítě a o domácnost a zároveň začíná chodit do zaměstnání (Možný, 2006, s. 76). Ženě tak přibyla další činnost a může tak dojít k přetížení. Patricia Voydanoffová v publikaci „Work and Family life“ přidala k těmto teoriím ještě to, že v rodinném cyklu v některém období může více rolí způsobit přetížení a v některých naopak nové role přinesou nové zkušenosti (cit. dle Možný, 2006, s. 76).

V 70. letech ale došlo k dalším změnám, které zapříčinily vznik tzv. postmoderní rodiny. Těmito změnami bylo: zrušení monopolu na legitimizaci plození dětí, pokles porodnosti, růst nesezdaných soužití a nárůst dobrovolně bezdětných (Možný, 2006, s. 22). Takže rodina, která byla považována za neměnnou a stálou instituci, se začala postupně měnit. *„Ukázalo se také, že tyto změny zasahují rodiny různých sociálních vrstev a různých subkultur v různém stupni a v různé podobě“* (Možný, 2006, s. 24).

S tímto přechodem do postmoderní společnosti stoupá přitažlivost blízkého vztahu (Chorvát, 2006, s. 9). Tím je myšlen fakt, že v rodinných vztazích je přítomná větší intimita a také více emocí. Například v současné době už dítě nemusí rodičům vykat jako

v době přísné a autoritářské výchovy, ale jsou si rovni a také i vztah mezi dítětem a rodičem je mnohem více emoční. I přes to jsou současné rodiny charakteristické svojí nestabilitou a častěji se u lidí projevují psychické problémy, problémy ve výchově dětí a rizikové chování mladistvých (Kuchařová et al., 2019, s. 155).

Rodina po všech zmíněných změnách už není považována za stabilní prvek společnosti a už neexistuje jednoznačný model rodiny, jelikož se od 70. let začínají objevovat i jiné alternativní formy rodinného soužití (Možný, 2006, s. 24). Mimo manželství, které tu bylo rozšířené i předtím, se začala hojně vyskytovat nesezdaná soužití, registrovaná partnerstvím a LAT. Ve všech těchto formách soužití musí být děti, jelikož by se už nejednalo o rodinné soužití, ale o partnerské soužití, které bude součástí kapitoly o partnerství.

Od 90.let se rodinný život pozměnil z hlediska větší individualizace a svobody, ale také většími možnostmi ve vzdělávání, většími pracovní příležitostmi v zahraničí a cestováním (Chorvát, 2002). S tím souvisí problém nízké porodnosti, tedy lidé mají méně dětí ale i odkládají rodičovství. To je zapříčiněno také i rozšíření škály, jak trávit čas, zároveň má člověk větší výběr ohledně již zmíněného studia a práce a v různých fázích života rodiny dochází k individualizaci a heterogenizaci (Chorvát, 2006, s. 18). Dalším důvodem pro odklad rodičovství nebo rozhodnutí o menším počtu dětí může být také špatná finanční situace. Péče a výchova dítěte vyžaduje finanční jistotu a zajištění, jelikož pořízení dítěte je z finančního hlediska náročné (Červenka, 2006, s. 272). „*S rostoucím věkem dítěte se pak přímé náklady na jeho výživu, oblečení, vzdělání, osobní aktivity atd. výrazně zvyšují*“ (Červenka, 2006, s. 272). Problém nízké porodnosti může být zapříčiněn také malou dostupností bydlení, s výjimkou toho, kdo má nějaké úspory nebo bohaté rodiče (Červenka, 2006, s. 272). Tato špatná dostupnost bydlení byla způsobena i faktem, že v 90. letech se výrazně zpomalilo budování nových bytů (Červenka, 2006, s. 272).

Další skutečností, jež se změnila, je počet dětí narozených mimo manželství. Od roku 1950 byl podíl narozených mimo manželství okolo 5 %. Tento podíl se pohyboval okolo stejné hodnoty až do roku 1990, kdy pak začal rapidně stoupat (Český statistický úřad [ČSÚ], 2020). V současnosti (2019) dosáhl podíl narozených mimo manželství téměř 50 % (ČSÚ, 2020).

Důležité je také zmínit, že se postupně od roku 1995 zvyšoval věk matek při narození prvního dítěte. Podle dat ČSÚ byl v roce 1995 průměrný věk matek při narození dítěte 25 až 26 let a v současnosti (2019) se pak průměrný věk matek pohyboval okolo 30 let (ČSÚ, 2020).

I přesto, že se od 50. let rodina celkově proměnila, tak její hodnota stále zůstává stejná, což potvrdil výzkum veřejného mínění, kdy většina respondentů přisoudila „spokojenému“ životu v rodině velkou důležitost (Centrum pro výzkum veřejného mínění [CVVM], 2023). Ivo Možný se také zmiňuje o důležitosti rodinného života, kdy tvrdí, že pro téměř všechny je aspirací trvalé partnerství spolu s dětmi (Možný, 2006, s. 24).

1.2 Funkce rodiny

Díky větší individualizaci se rovněž transformovaly i vztahy v rodině, a to konkrétně slábnutím pouta se vzdálenějšími příbuznými, vzájemnou separací nukleárních rodin a větší nestabilitou mezi partnery (Možný, 2006). S větší individualizací dochází také k tomu, že členové rodiny netráví společně moc času a rodina se stává stále více nestabilní (Kuchařová et al., 2019, s. 21).

Po 50. letech se také redukovaly funkce rodiny díky rozrůstající se dělbě práce a speciálních institucí (Možný, 2006, s. 22). Většinu funkce přebírají různé instituce nebo státní orgány. Kdysi rodina zajišťovala produkční funkci, u které ale došlo k postupnému snížení kvůli separaci bydliště a místa zaměstnání, čímž se vzdálil pracující muž od své rodiny (Možný, 2006, s. 22). Vzdělávací funkci rodiny byla přenechána školám a vzdělávacím institucím, ale nelze opomenout, že díky škole se rodina k dítěti více citově přiblížila (Singly, 1999, s. 22). Podle Singlyho se kvůli škole dítě vrací zpět do rodiny (Singly, 1999, s. 22). „*Podmínkou spolupráce rodiny a školy je participace rodičů na organizaci výchovy a vzdělávání, aktivní zapojení do školního života, např. formou rad rodičů při školách apod., a to počínaje předškolním vzděláváním*“ (Kuchařová et al., 2019, s. 130).

Funkce zajišťující socializaci částečně převzala škola a masmédi (Možný, 2006, s. 22). Je nutné ale zmínit skutečnost, že primární socializace je stále funkcí, kterou zajišťuje rodina. Pečovatelskou funkci o nemocné, postižené a staré lidi byla ponechána nemocnicím a sociálním zařízením (Možný, 2006, s. 22). Funkce, které byly rodině

ponechány se týkají reprodukce, konzumu, rekreace a citového bezpečí a jistoty (Možný, 2006, s. 22). Státní instituce tak odebraly rodinám téměř všechny funkce a tím se staly rodiny více vázány na státu celkově (Možný, 2006, s. 22).

1.3 Typy rodin

Rodiny lze dělit podle velikosti na rodinu nukleární a rodinu rozšířenou. Rodina nukleární neboli jadernou tvoří pár, otce a matku, a jejich vlastní děti (Sociologická encyklopedie). Rodina rozšířená se skládala z více generací ze strany jednoho i druhého partnera (Jandourek, 2001, s. 207).

Podle příslušnosti k rodině se rodiny dělí na orientační a prokreační. Rodina orientační, výchozí nebo také nazývaná původní, je rodina, kde člověk vyrůstal a byl vychováván svými rodiči (Jandourek, 2001, s. 207). Rodina prokreační neboli sekundární je ta, kterou člověk vytvoří s novým partnerem jejich manželstvím nebo partnerstvím, a poté početím dětí (Jandourek, 2001, s. 207).

Rodiny lze dělit také podle struktury na úplnou, neúplnou, rekonstruovanou a vícegenerační. Rekonstruovaná neboli nevlastní rodina je taková rodina, kdy minimálně jeden z partnerů má z předchozího partnerství dítě a žijí spolu v jedné domácnosti (Jandourek, 2001, s. 207). Vícegenerační neboli rozšířená rodina je taková, která se skládá ze dvou a více generací (Jandourek, 2001, s. 207). Zvláštním případem jsou rodiny adoptivní, jelikož se mohou řadit jak do úplných, neúplných ale i rekonstruovaných rodin. Může totiž vznikat adopcí dítěte buď jednotlivcem, stejnopohlavním párem, nebo párem opačného pohlaví. Manželé nebo jednotlivci, kteří si osvojí opuštěné dítě, získávají vůči němu stejná práva a povinnosti, jaká by měli, kdyby byli jeho biologickými rodiči (Bubleová et al., 2009).

Pro účely SLDB definuje úplnou a neúplnou rodinu jako úplnou a neúplnou rodinnou domácnost. Z dat ovšem není možné zjistit, zda se úplná domácnost skládá z obou biologických rodičů, adoptivních rodičů nebo s jedním biologickým rodičem, který si najde nového partnera a jsou ve společné domácnosti. Mimo to jsou i nerodinné domácnosti, kam se řadí domácnosti jednotlivců nebo domácnosti dvou a více příbuzných nebo nepříbuzných osob (ČSÚ, 2004). Rodinné domácnosti mohou být buď úplné anebo neúplné. Podle ČSÚ jsou úplné domácnosti definovány následovně. „*Úplné rodiny jsou*

domácnosti, jejichž základ tvoří manželský pár (druh, družka) buď s dětmi nebo bez dětí. Pokud v domácnosti nežijí žádní další příbuzní nebo ekonomicky aktivní děti, jedná se o čistou úplnou rodinu“ (ČSÚ, 2004). Neúplné domácnosti jsou zase definovány takto: „Neúplnou rodinu tvoří rodič s jedním nebo více nezaopatřenými dětmi, případně s dalšími členy (prarodič, zaopatřené dítě). Čistá neúplná rodina se skládá jen z rodiče s nezaopatřeným dítětem (dětmi)“ (ČSÚ, 2004).

Podle dat ze SLDB se počet úplných domácností pohyboval okolo 2,2 tis. Oproti tomu počet neúplných domácností bylo napočítáno okolo 500 (SLDB 2021). Na základě tabulek ČSÚ je zřejmé, že podíl neúplných rodin s nezletilými dětmi přibývá. Tím rovněž vzniká skutečnost, že se zvyšuje i počet těchto dětí v neúplných rodinách (ČSÚ, 2021). Vývoj v průběhu let ohledně počtu dětí v neúplných rodinách lze pozorovat v grafech ČSÚ (ČSÚ, 2003). Mnoho odborníků tvrdí, že tento problém je způsoben tím, že lidé zakládají rodiny i přesto, že nejsou mentálně připraveni na výchovu dětí a další povinnosti týkající se rodinného života (Kuchařová et al., 2019, s. 155).

2. Partnerství a jejich rozpady

Partnerské chování se během let proměnilo a došlo k růstu počtu nesezdaných soužití a jiných alternativních forem soužití, snížení sňatečnosti, růstu věku při prvním sňatku, růstu počtu rozvodů a opakovaných manželství. Dříve měl vést partnerský vztah k manželství a následně rodičovství (Možný, 2006, s. 133).

2.1 Výběr partnera

„Výběr životního partnera je složitá záležitost, v níž hrají roli emoce, sociální normy, očekávání, zkušenosti z rodiny, ale i naše genetické předpoklady a vrozené sklony“ (Hamplová, 2006, s. 44).

Ze sociologického hlediska je na partnerské chování nahlíženo ze dvou pohledů. Jednak je výběr partnera racionální na sňatkovém trhu, na což může být nahlíženo jako očekávání, jaký by potenciální partner měl být, co by měl umět atd (Hamplová, 2006, s. 42). Racionální chování při výběru partnera je vysvětlováno pomocí teorie racionální volby, kterou koncipoval G. S. Becker v publikaci „A Treatise on the Family“ (1981) a podle této teorie lidé jednají tak, aby maximalizovali užitek (cit. dle Hamplová, 2006, s. 42). Tato teorie bere v potaz model, kdy žena se stará o domácnost a děti a muž zabezpečuje rodinu finančně. Ženy si tak racionálně vybírají partnera, který vydělává dostatek peněz a muži si vybírají takovou partnerku, která porodí a vychová děti (Hamplová, 2006, s. 42). Tato teorie je mnohými kritizována hlavně kvůli tomu, že moderní nukleární rodina není postavena na klasickém rozdělení rolí a navíc ženy tím, že začaly také chodit do zaměstnání, tak i muži na sňatkovém trhu hledají právě ženy, které jsou úspěšné a vydělávají dostatek peněz (Hamplová, 2006, s. 42). Z druhého úhlu pohledu je výběr partnera podmíněn společenskými normami (Hamplová, 2006, s. 41). Podle sociologů H. P. Blossfelda a A. Timma mohou být pro tento normativní přístup při výběru adekvátního partnera nástrojem sociální a kulturní normy, které převládají ve společnosti (cit. dle Hamplová, 2006, s. 43). Ty pak určují adekvátního partnera podle příjmu, vzdělání, zaměstnání a sociálního statusu (Hamplová, 2006, s. 43). Také určují vhodný způsob, jak se má člověk ucházet o něčí přízeň, z jakého okruhu si partnera vybrat, nebo jak by měly následovat etapy života člověka (Hamplová, 2006, s. 43). Nelze ale opomenout fakt, že výběr partnera je na základě svobodné volby jedince (Sociologická

encyklopedie). Je však jasné, že jak normy, tak i racionální chování je jiné v každé společnosti a bylo jiné v minulosti oproti současnosti (Hamplová, 2006, s. 41). Jak již bylo zmíněno je výběr partnera, mimo sociální normy ve společnosti a očekávání, podmíněn i emocemi, zkušenostmi z rodiny a genetikou (Hamplová, 2006, s. 44).

2.2 Sezdaná soužití

„*Manželství je trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví zákon*“ (Portál veřejné správy, 2021). Je to zpravidla intimní svazek mezi dvěma lidmi různého pohlaví, který je legalizovaný sňatkem. Existují, ale i jiné formy manželství jako je polygamie (manželství jednoho muže s více ženami) a polyandrie (manželství jedné ženy s více muži) (Sociologická encyklopedie). V ČR a celkově v moderních západních společnostech nejsou tyto formy manželství povoleny a jediné manželství, které je povolené je monogamické, tudíž manželství jednoho muže s jednou ženou (Jandourek, 2001, s. 148). V současné společnosti dominuje skutečnost, že vstup do manželství je svobodnou volbou jedince a většinou impulzem pro uzavření sňatku je láska a citová vazba (Sociologická encyklopedie). Manželství může být také vnímáno jako proces, ve kterém se partneři neustále přizpůsobují a učí se svým rolím (Sociologická encyklopedie).

Sňatek je jedna z nejvýznamnějších událostí v životě jedince, po kterém se změní rodinný stav těch, kteří uzavírají sňatek (Sociologická encyklopedie). Obvykle před sňatkem dochází k zasnoubení a po uzavření sňatku jsou již nepokrevními příbuznými s tím, že i získá nové příbuzné ze strany toho druhého (Sociologická encyklopedie). Jelikož je sňatek jakási dohoda mezi lidmi, jež může být lehce zrušena, tak je považován za křehký (Řeháková, 2006, s. 204). Se sňatkem souvisí sňatečnost, což je hromadný demografický jev, jež je zkoumán demografií. Svého maxima (134 tis.) dosáhl počet sňatků v roce 1939, což bylo ovlivněno začátkem 2.sv. válkou, kdy během války rapidně klesl. Do roku 1990 pak střídavě stoupala a klesala a po roce 1990 (90 tis.) už pak docházelo k poklesu. V současné době (2020) se počet sňatků snížil od 90. let o polovinu a pohybuje se okolo 45 tisíc (ČSÚ, 2019).

Mezi základní manželská práva a povinnosti patří monopol na sex, a tedy i otcovství a mateřství (Sociologická encyklopedie). Tyto monopoly už dnes nemají pouze manželé. Obvykle mají oba právo, aby mohli volně nakládat s jejich majetkem, oba mají povinnost

zodpovídat za případnou újmu na majetku nebo finanční ztrátu ale také zajistit dětem nějaký finanční základ (Sociologická encyklopedie). Na tyto práva a povinnosti manželů dopadají tlaky a vyžadují schopnost zvládnout a vyrovnat se s očekáváním společnosti v plnění těchto práv a povinností (Sociologická encyklopedie).

Manželství je dnes mnohem více nestabilní, než bylo kdysi a tuto nestabilitu zapříčinilo několik faktorů (Jandourek, 2001, s. 148). Těmi jsou vysoká sociální mobilita, emancipace žen, oslabení vlivu velké rodiny na manželský pár, špatný výběr partnera, větší akceptování rozvodů a opakovaných manželství a umírněnější legislativa v oblasti rozvodu (Jandourek, 2001, s. 148).

Zároveň dnes lidé neuzavírají manželství tak často, a když vstupují do manželství, tak v pozdějším věku než generace jejich rodičů (ČSÚ, 2018). Nejvíce mužů uzavřeli poprvé manželství v 29 letech a ženy ve 27 letech. Průměrný věk při prvním sňatku se pak u mužů pohyboval okolo 32,6 let a u žen 30,4 let (ČSÚ, 2020).

Podle CVVM je patrné, že hodnota manželství se změnila. Podle výroků, kde lidé vyjadřovali míru souhlasu je jasné, že pro většinu už manželství nemá takový význam jako kdysi a není důležité i v případech kdy jsou přítomné děti. Zároveň však většina nesouhlasila s tím, že by bylo manželství zbytečnou institucí (CVVM, 2017).

2.3 Nesezdaná soužití

Jak už bylo zmíněno v kapitole o rodině, tak v 70. letech se vznikem postmoderní rodiny se nezměnily jenom formy rodinného soužití, ale také formy partnerského soužití. (Kuchařová et al., 2019, s. 19).

Nesezdané soužití neboli kohabitanace a dříve též konkubinát je soužití dvou lidí opačného pohlaví, které je podobné jako manželství jen s výjimkou, že nedošlo ke formálnímu vstupu do manželství (Sociologická encyklopedie). Od 60. let 20. století se začalo objevovat a změny ve vzdělání a zaměstnanosti žen a tím tedy větší důraz na individualitu a seberealizaci způsobily změny hodnot ve společnosti v oblasti partnerského a rodinného chování přispěly k rozvoji nesezdaného soužití a stále více lidí ho preferuje (Sociologická encyklopedie). Také díky liberalizace sexuálních norem, tolerance předmanželského sexu a větší dostupnost antikoncepce rovněž umožnily oddělení sexu od manželství

(Sociologická encyklopedie). „*Veřejné právo označuje jako subjekty nesezdaného soužití druha a družku*“ (Kuchařová et al., 2019, s. 45).

V 70. letech u nás došlo k nárůstu počtu nesezdaných soužití (Možný, 2006, s. 22). Asi tak do 90. let bylo považováno jen za mezistupeň před uzavřením manželství a sloužilo k hlubšímu poznání toho druhého a ujištění se, zda je to partner, se kterým chtějí vstoupit do manželství (Hamplová a Pikálková, 2002, s. 133). V dnešní době lidé také nejprve vstupují do nesezdaného soužití a berou to jako mezistupeň mezi chozením a vstupem do sňatku neboli manželství na zkoušku (Šťastná a Paloncyová, 2012, s. 215). Rozdílem ale je, že stále více páru neuzavírají manželství a nesezdané soužití zůstává trvalým soužitím jako alternativou k manželství (Šťastná a Paloncyová, 2012, s. 227). Na počátku 21. století došlo k tomu, že lidé brali nesezdané soužití, ale i jiné alternativní formy soužití za stejně významně důležité jako sezdané soužití (Kuchařová, 2003). Dříve těhotenství vedlo ke sňatku, ale od 90. let stoupl podíl dětí, které se rodily neprovdaným matkám, a tedy čím dál méně těhotných žen se rozhoduje legitimizovat své očekávané dítě uzavřením manželství. (Šťastná a Paloncyová, 2012, s. 219). Dalším důvodem, proč nevstoupit do manželství a lidé si radši volí nesezdané soužití je skutečnost, že rozvod je více komplikovaný než rozchod páru (Kuchařová et al., 2019, s. 42). Akceptování rozvodu ve společnosti je z části také ovlivněna osobní zkušeností nebo zkušeností známých (Kuchařová et al., 2019, s. 45). „*Jde o určitý začarovaný kruh, kdy díky obecné toleranci se manželství rozvádějí, a díky rozvodům je tato tolerance vysoká*“ (Kuchařová et al., 2019, s. 45).

Nejběžnější formou úplné rodiny je stále sice manželství, které tvoří 77 % všech úplných rodin, ale zároveň se zvýšil podíl faktických manželství. V roce 2011 bylo byl tento podíl 11 % a v roce 2021 stoupl až na 23 % (ČSÚ, 2023).

2.4 Další alternativní formy soužití

Mezi další alternativní formy soužití patří registrované partnerství. „*Český právní systém od roku 2006 uznává i tzv. registrované partnerství, které má obdobná práva i vzájemné povinnosti jako manželství (např. vyživovací povinnost a dědická práva; naopak nevzniká společné jmění partnerů), ale je určeno výhradně osobám stejného pohlaví, tedy homosexuálním partnerům (zákon č. 115/206 Sb.)*“ (Kuchařová et al., 2019, s. 14).

Další alternativní formou soužití, ne ovšem ve smyslu spolubydlení, je LAT neboli Living Apart Together. Je takové soužití, kde spolu jedinci nežijí v jedné domácnosti, ale zároveň jsou párem (Formánková a Křížková, 2014, s. 132). Tuto formu soužití většinou volí buď ti, kteří touží po nezávislosti, což jsou většinou lidé ve věku 50 a více anebo ti, kteří toto soužití berou jako jakousi předfázi, než spolu začnou žít, což jsou spíše lidé v mladém věku (Formánková a Křížková, 2014, s. 132). Levin ve své publikaci „Living Apart Together: A New Family Form“ (2004) zmiňuje, že si lidé volí tuto formu soužití buď protože mají ještě jiné povinnosti jako práci nebo studium nebo protože soužití LAT preferují (cit. dle Formánková a Křížková, 2014, s. 133).

Také je více těch, kteří nechtějí uzavřít manželství, jelikož preferují svobodný život bez partnera a tato forma soužití se označuje jako singles (Jandourek, 2001, s. 148). Jedná se o ty, kteří v současné době nemají aktuálně žádného partnera. Může se jednat buď o dočasný stav, dobrovolnou celoživotní volbu anebo o nedobrovolné singlovství (Hašková a Vohlídalová, 2014, s. 104).

2.5 Rozpady sezdaných a nesezdaných soužití

Od 60. let do 90. let docházelo v ČR k nárůstu počtu rozvodů, kdy v roce 1996 bylo napočítáno maximální počet rozvodů, a to až cca 33 tis. rozvodů. V roce 1999 došlo díky změně zákona o rodině, a to konkrétně podmínek rozvodu k výraznému poklesu na 23 tis. Poté ale docházelo zase k nárůstu, který v roce 2004 činil opět 33 tis. (ČSÚ, 2019). V současnosti (2021) se počet rozvodů pohybuje okolo 21 tis. (ČSÚ, 2021).

Spolu s vysokou rozvodovostí souvisí skutečnost, že se stále více dětí setkává s rozvodem svých rodičů (Šťastná, 2006, s. 176). Mezi lety 1960 až 1990 to bylo způsobeno tím, že krátce po sňatku měli manželé děti, kdy manželství čelí výzvám a mnoha z nich to neustojí, a tak rozvod byl častým jevem, kterým procházelo mnoho rodin s malými dětmi (Šťastná, 2006, s. 176).

Jak již bylo zmíněno v kapitole o nesezdaném soužití, je rozvod složitější než rozchod nesezdaného páru z části kvůli důsledkům rozvodu stanovené zákonem, kterými jsou například společné jmění manželů, záležitost dědění a podobně (Kuchařová et al., 2019, s. 42).

J. W. Thibaut a H. H. Kelley zmínili relativní užitek a dvou úrovní srovnávání, které lze vysvětlit na rozvodovém chování (cit dle Možný, 2006, s. 70). Nejprve člověk srovnává uspokojení ze svého manželství s manželstvími, které pozoruje u ostatních (Možný, 2006, s. 70). Poté začne člověk uvažovat, zda by byl rozvod z hlediska prospěchu nebo zisku výhodnější nebo nikoliv (Možný, 2006, s. 70). To se ovšem může týkat i rozpadu partnerství, které není v manželství (Možný, 2006, s. 70).

Existují faktory, díky kterým je větší pravděpodobnost rozvodu. Jedním z nich je nízký věk při sňatku. A. Booth a J. N. Edwards to ve své publikaci „Age at marriage and marital instability“ vysvětlují tak, že tím, jak jsou mladí, nejsou dostatečně zralí na manželské role a povinnosti, nemají dostatek financí a také mají kratší dobu na to najít si partnera, který jim vyhovuje (cit. dle Šťastná, 2006, s. 181). Větší pravděpodobnost rozvodu je i u těch, kteří mají nízký věk při odchodu od rodičů, a brzy začínají sdílet domácnost se svým partnerem, což platí i u nesezdaných párů (Maříková a Vohlídalová, 2012, s. 10). Dalším faktorem, který zmínili G. J. Duncan a D. Hoffman je nízký socioekonomický status a s tím spojené problémy z nedostatku finančních prostředků (cit. dle Šťastná, 2006, s. 181). Podle N. D. Glenna a K. B. Kramerové v publikaci má i vliv neadekvátní nebo chybějící příklad chování manželů (cit. dle Šťastná, 2006, s. 183). Dále pak narození dítěte zmenšuje pravděpodobnost rozvodu nebo rozpadu nesezdaného soužití (Šťastná a Paloncyová, 2012, s. 226).

Po rozvodu nebo rozchodu zároveň nastává složitá situace vzhledem ke vztahům (Šťastná, 2006, s. 177). Ještě složitější situace nastává tehdy, když si rozvedený rodič najde nového partnera a tvoří spolu s dětmi z předchozího manželství jednu rodinu (Šťastná, 2006, s. 178). Rozvodem a rozchodem rodičovského páru tak vznikají nové podoby rodiny. Nejčastěji jsou to neúplné a rekonstruované rodiny. Neúplné rodiny procházejí řadou ekonomických a sociálních problémů. Děti jsou rozvodem nebo rozchodem rodičů také ovlivněny (Šťastná, 2006, s. 177), jelikož po rozvodu zůstávají s dětmi převážně matky a otec většinou odchází z domácnosti, tak dětem schází vliv otce na socializaci, což se pak odráží na jeho chování a vývoji (Šťastná, 2006, s. 177). Otec má vyživovací povinnost, ale často právě chybí fyzická přítomnost se svým dítětem a penězi tak nahrazuje tento osobní kontakt (Dudová, 2006, s. 168). To ovšem dítě nevidí a všimá si pouze toho, že tam otec není a nemusí ho pak vnímat jako otce. Aby tomu tak nebylo, je zapotřebí, aby tuto roli živitele zviditelnila dítěti matka (Dudová, 2006, s. 171).

Tato otcova nepřítomnost zároveň způsobuje to, že nemůže dětem ukázat správný příklad role otce.

U každého dítěte, které prošlo rozvodem nebo rozchodem svých rodičů, se můžou nebo nemusí projevit nějaké problémy. Dopady této psychicky náročné situace se mohou objevit náhle nebo až v pozdějším věku a také v různých podobách (Šťastná, 2006, s. 179). Podle Lamba může být dopadem u chlapců například nedostatečný rozvoj genderové nebo sexuální role (Lamb, 1979, s. 939). U dívek může dojít ke špatnému přizpůsobení se genderové ženské roli, ale i k problému s interakcí s ostatními muži v období dospívání (Lamb, 1979, s. 940). Důsledky rozvodu na děti byly zkoumány ve výzkum Stav české rodiny, co ji chrání a ohrožuje. Mezi tyto důsledky zařadily zhoršení prospěchu ve škole, dlouhodobé vážné problémy s dítětem v domácnosti, kázeňské problémy ve škole, problémy se šikanou ve škole, nekomunikování s rodiči, problémy s cigaretami, záškoláctví a problémy se zákonem (Median, Sirius, 2016). Ve všech těchto problémech převládají děti z neúplných a rekonstruovaných rodin a zároveň problémy s dítětem v domácnosti a problémy kázeňské se nejčastěji vyskytují v rekonstruovaných rodinách (Median, Sirius, 2016). Děti z neúplných rodin mají zase nejčastěji problémy se šikanou (Median, Sirius, 2016).

„Rozvody vytvářejí nové životní situace pro rozvedené partnery a jejich děti a otevírají mimo jiné, cesty k opakovaným partnerstvím“ (Kreidl a Hubatková, 2012, s. 146). Někteří po rozvodu již nechtějí navazovat nové vztahy a někteří oproti tomu chtějí vstupovat do sezdaných nebo nesezdaných partnerství (Kreidl a Hubatková, 2012, s. 146).

V 2. polovině 20. století se opakovaná manželství běžně vyskytují v ČR. Už v roce 1965 bylo opakovaně ženatých 10 tis. mužů a 9 tis. žen. V 80 letech počet opakovaných manželství stoupl na cca 16 tis. jak u mužů, tak i u žen (Kreidl a Hubatková, 2012, s. 152). V současnosti (2021) se počet opakovaných manželství pohybuje okolo 12 tis. u mužů i u žen (ČSÚ, 2022).

„Lze předpokládat, že důsledky rozvodu mohou být poněkud odlišné pro děti vyrůstající v posledních desetiletích, kdy se rozvod stal obvyklým a společensky akceptovaným jevem, a pro děti, jež zažily rozvod rodičů dříve“ (Šťastná, 2006, s. 188).

3. Rodičovství

Rodičovství představuje široký koncept, jehož obsah se podstatně liší v závislosti na konkrétní fázi rodinného cyklu (Možný, 1999, s. 125). „*Koncept fází rodinného vývojového cyklu implikuje koncept přechodů (transitions) mezi těmito fázemi*“ (Možný, 1999, s. 126). Přechodem, který je nejvíce důležitý nejenom v rodinném cyklu, ale i v životě člověka, je přechod rodičovství, který vzniká narozením dítěte (Možný, 1999, s. 126). Rodičovství může být plánované nebo neplánované. Pokud se ale jedná o plánované rodičovství, tak rozhodnutí pořídit si dítě vyžaduje důkladné zvážení a promyšlení, zda je to opravdu to, co pár chce, na co jsou oba dva připraveni. „*Teprve dítě mění sociálně opravdu významně povahu života páru a odlišuje ho od povahy života jednotlivce, více nežli to, zda má pár své soužití legitimizováno sňatkem anebo ne*“ (Možný, 2006, s. 258). S rodičovstvím souvisí pojem rodičovská autonomie, což jsou práva a povinnosti rodičů v rozhodování o závislém dítěti (Možný, 2006, s. 152). Mezi rodičovské povinnosti patří péče o dítě, což obnáší péči o jeho zdraví, tělesný, emocionální, mravní a rozumový vývoj, zajištění ochrany dítěte, udržování osobního kontaktu s dítětem, výchova dítěte, poskytnutí vzdělání, stanovení místa bydliště, zastupování dítěte ve věcech týkajících se jeho osoby a spravování jeho majetku (Portál veřejné správy, 2020).

V přechodu do rodičovství se člověk ujímá nového statusu, role a s tím spojených práv, povinností a očekávání. Výkon role pečovatele se neomezuje pouze na obsah a rozsah prováděných činností, ale také zahrnuje míru, s jakou se jedinec s touto rolí ztotožňuje a míru odpovědnosti, kterou za její plnění přijímá (Maříková, 2006, s. 155). Přechod k rodičovství zároveň není přechod postupný „*Zejména matky prvního dítěte často po jeho narození zažívají šok, a mentální nestabilita v raném mateřství, v těžkém průběhu označovaná jako laktační psychóza, není způsobena jen hormonálně, ale i sociálně*“ (Možný, 2006, s. 152). „*Ač období aktivního rodičovství zaujímá jen dvě anebo tři z všeobecně rozlišovaných sedmi či osmi fází vývojového cyklu rodiny, od narození prvního dítěte zůstává rodičovství organizačním principem životního cyklu rodiny*“ (Možný, 2006, s. 146).

Co se týče celoživotní bezdětnosti, tak tu může ovlivňovat několik skutečností. Normativní tlak na to stát se rodičem, který již není tak silný jako kdysi, může zapříčinit, že mnoho mladých se rozhodne pro celoživotní bezdětnost (Sobotka, 2006, s. 71). Na tu

ale může mít vliv i rostoucí věk při sňatku a větší informovanost ohledně metod, které zamezují početí (Sobotka, 2006, s. 62).

U mnoha párů dochází k odkládání dětí. Tomuto tématu se věnuje teorie odkladu plodnosti, kterou koncipoval Kohler et al. (2002). Odkládání rodičovství do vyššího věku probíhalo spolu také s expanzí hormonální antikoncepce a zvyšující se účastí žen na pracovním trhu (Kohler et al., 2002, s. 644). V reakci na socioekonomické podněty přesněji na riziko nezaměstnanosti a nestabilitou pracovních míst pro mladé lidi, docházelo k odkladu rodičovství, a to z důvodu vysokoškolského studia, které zvyšuje šance na nalezení stabilního zaměstnání s dostatečnou mzdou (Kohler et al., 2002, s. 655). Je zřejmé, že studium na vysoké škole prodlužuje délku celkového studia a tím, že je rodičovství časově náročné, tak je velmi obtížné skloubit studium s rodičovstvím a dochází tak k odkladu rodičovství do vyššího věku (Šťastná et al., 2017, s. 208). Pro mnohé je důležité mít nejprve vlastní bydlení a finanční jistotu, než začnou uvažovat o založení rodiny. Další skutečností, která také ovlivňuje odklad rodičovství, je individuální preference lidí (Šťastná et al., 2017, s. 208). Odklad rodičovství může být způsoben také absencí adekvátního partnera nebo mentální nezralost na to stát se rodiči (Kuchařová et al., 2019, s. 57).

Skutečnosti jako jsou právě nárůst bezdětnosti a odklad rodičovství do vyššího věku jsou způsobeny výraznými proměnami v rodinném a partnerském chování (Sobotka, 2006, s. 73). Po roce 1989 se pozměnila reprodukční strategie také v počtu dětí, kdy je u nás nejvíce rodin s jedním nebo se dvěma dětmi (Možný, 2006, s. 261). Podle CVVM jsou dvě děti ideálním počtem dětí v rodině, což ve výzkumu potvrdilo 66 % respondentů (CVVM, 2020). To rovněž odpovídá realitě, kdy z celkového počtu žen (4,4 mil.) bylo v roce 2021 napočítáno 1,9 mil. žen se dvěma dětmi. Zároveň ale průměrný počet dětí narozených jedné ženě je 1,57 (ČSÚ, 2022).

U ideálního věku muže a ženy při narození prvního dítěte to není tak jednoznačné. Ideální věk muže je podle výzkumu veřejného mínění 30 a více, což dokazuje svou odpovědí 46 % respondentů. U žen se za ideální věk při narození prvního dítěte považuje 25-29 let a to dokládá 53 % respondentů (CVVM, 2020). V realitě se průměrný věk žen při narození prvního dítěte pohybuje okolo 28 a 29 lety (ČSÚ, 2019).

Další změnou v reprodukčním chování je růst podílu mimomanželské plodnosti (Možný, 2006, s. 262). Určení skutečnosti, zda se jedná o nemanželské dítě závisí na tom, jestli byla matka v den porodu nevdaná (Šalamounová a Nývlt, 2006, s. 118). V současnosti (2020) se narodilo 100 tisíc dětí celkově a z toho 48 % dětí se narodilo mimo manželství (ČSÚ, 2023). H. Leridon ve své publikaci „Extra-marital Cohabitation and Fertility“ zmínil, že důvodem růstu mimomanželské plodnosti je rozmach nesezdaných partnerství (cit dle Šalamounová a Nývlt, 2006, s. 118).

3.1 Formy rodičovství

Existuje několik forem rodičovství. Mimo biologické rodičovství existuje single rodičovství, což jsou vlastně neúplné rodiny s jedním rodičem, které se v dnešní moderní společnosti objevují často (Stack a Meredith, 2017, s. 233). Existuje možnost adopce, tedy přijetí dítěte, které není biologicky vlastní, s tím, že dochází k ukončení právních vztahů s jeho biologickou rodinou a vzniku nových právních vazeb s rodinou osvojitelů (Ministerstvo práce a sociálních věcí [MPSV], 2023). S tím souvisí homoparentalita, což je rodičovství stejnopohlavního páru vzniklé buď adopcí, umělým oplodněním nebo bylo dítě počato v předchozím vztahu (Sobotková, 2007, s. 190). Existuje i náhradní rodičovství neboli náhradní rodičovská péče kam se řadí svěřenectví, pěstounství, poručenství nebo osvojení (MPSV, 2023).

3.2 Mateřství a otcovství, role matky a role otce

Některé role v rodině zabezpečují rodinu po finanční stránce, tedy role živitele. Některé zajišťují péči o děti a domácnost a některé role mají výchovnou funkci. Rozdělení rolí v rodině je výsledkem několika faktorů, kterými mohou být osobní očekávání ohledně rozložení rolí, situace rodiny po materiální a finanční stránce, dominující normy ve společnosti, pracovní nabídky a příležitosti, možnost a dostupnost využití pečovatelských služeb o děti nebo nesvéprávné dospělé osob a podpora ze strany rodinné a sociální politiky. Záleží také na počtu a věku dětí v rodině a jestli je rodina úplná nebo neúplná (Sirovátka a Bartáková, 2008, s. 4-5).

Existují dva modely dělby rolí v rodině mezi mužem a ženou. Model „živitele a pečovatelky“, kdy muž je hlavním živitelem rodiny a žena sice také chodí do práce, ale

musí být méně namáhavá, protože více pečuje o domácnost a děti. Tento model rozdělení rolí je upraven z tradičního modelu a převažuje v rodinách s dětmi do 4 let. Druhým je model „egalitární“, ve kterém jak muž, tak i žena jsou živitelem rodiny a zároveň se oba dělí o péči o domácnost a děti (Sirovátka a Bartáková, 2008, s. 6).

„Oddělené role matky a otce již nejsou příliš zdůrazňovány, naopak je vyzdvihován ideál sdíleného rodičovství, čímž je zejména posilována poměrně slabá role otce v současné rodině“ (Nešporová, 2012, s. 460). Sdílené rodičovství je, když se oba rodiče podílejí odpovědností, právech a na všech aktivitách spojených s péčí o dítě (Maříková, 2006, s. 156). V současné moderní společnosti došlo tedy ke sdílení role pečovatele, a to dvěma způsoby. Buď se oba věnují dětem souběžně, nebo se střídají podle toho, kdo zrovna může (Maříková, 2006, s. 149). I přesto, že se na mnoho aktivitách v domácnosti podílejí oba, nemůže se ale opomenout fakt, že ve většině rodinách je žena stále více angažovaná v péči o děti, jelikož vykonává nejnáročnější aktivity, a to i z hlediska času (Maříková, 2006, s. 149). Těmi jsou základní péče (krmení, hygiena, povídání si s dítětem...) a péče o nemocné dítě a pomoc dítěti v učení (Maříková, 2006, s. 149). To lze pozorovat z dat CVVM o názorech veřejnosti na roli muže a ženy v rodině (CVVM, 2020). Také se žena více angažuje v péči o domácnost, jako je úklid a vaření. Muž ale častěji než dříve zastupuje ženu v případě, že nemůže z důvodu časového, zdravotního nebo z jiného důvodu. Také je to většinou on, kdo se stará o opravy v domácnosti nebo zajišťuje rodinu finančně (CVVM, 2020).

Jelikož je rodičovství individuální, každý se role rodiče zhostí jinak a také záleží na tom, zda se člověk s touto novou a obtížnou rolí ztotožní a přijme ji na svou (Maříková, 2006, s. 155). Převážně u mužů se stává, že se s rolí pečovatele neztotožní. To ovšem neznamená, že nedokážou pečovat o dítě, ale nedokážou to citově prožívat (Maříková, 2006, s. 155).

Role matky a role otce se ve výchově dítěte od sebe liší (Kuchařová et al., 2019, s. 155). Rolí matky je emocionálně podporovat dítě a velký vliv má i mateřská láska, kterou by měla matka dodávat. Rolí matky je péče o dítě jak fyzicky, tak psychicky v podobě emoční podpory a ochrany (Sociologická encyklopedie).

Podle P. Ballnika v publikaci „Otcem i po rozvodu“ (2012) je s vývojem motorických schopností dítěte spojována agrese, se kterou by dítě mělo umět pracovat (cit. dle

Kuchařová et al., 2019, s. 155). Rolí otce je pobízet motorické dovednosti dítěte tím, že ho vede k vyjadřování vlastní agrese prostřednictvím pohybových her, kterým musí otec dát jasně daná pravidla (Kuchařová et al., 2019, s. 155). Tak otec vede dítě, hlavně tedy chlapce, k tomu, aby uměl korigovat a pracovat se svojí agresí a uměl agresi konstruktivně použít na dosažení cílů (Kuchařová et al., 2019, s. 155). S otcem se ztotožňuje syn a je vzorem pro syna a někdy i pro dceru (Sociologická encyklopedie). Dále se od role otce se očekává, aby uživil a zabezpečil rodinu a zároveň, aby byl autoritou (Dudová, 2006, s. 163). Role autority se rozumí tak, aby učil dítě respektovat a dodržovat určená pravidla a nastavil hranice, které by dítě nemělo překročit (Dudová, 2006, s. 163). Zároveň je důležité, aby otec uměl projevit emoce a měl blízký vztah k dítěti (Dudová, 2006, s. 163). Role živitele rodiny je nejdůležitější úlohou otce, to lze vidět po rozchodu rodičovského páru, kdy je otec dítěte ze zákona povinen platit alimenty (Dudová, 2006, s. 173).

Role otce se v průběhu času změnila spolu s jeho postavením v rodině (Dudová, 2006, s. 160). J. Pleck ve své publikaci „American fatherhood in historical perspective“ (1987) popisuje vývoj otcovství (cit dle Dudová, 2006, s. 160). Podle něj byl otec nejprve autoritářský a učil své děti hodnotám a náboženstvím, v další fázi byl živitelem domácnosti, kdy s rodinou netrávil téměř žádný čas právě kvůli práci (Dudová, 2006, s. 160). V následující fázi se stal jakýmsi vzorovým příkladem otcovské role a nakonec „novým“ otcem, který se angažuje v péči a ve výchově dětí a v současnosti je ovšem i typ otce, jenž se vyznačuje svojí nepřítomností v rodinách, která pak může ovlivnit vývoj dítěte (Dudová, 2006, s. 160). Přítomnost otce je zajištěna matkou, kdy zastupuje otce ve výchově a péči o dítě a tím reprezentuje rodičovský pár (Dudová, 2006, s. 166). Nepřítomnost otce se zviditelní, když dojde k odloučení páru a matka začne jedna už jen sama za sebe (Dudová, 2006, s. 166). Oba rodiče jsou zároveň důležití pro to, být správným vzorem pro své děti.

V 90. letech Elizabeth C. Menaghanová přispěla v publikaci „Work and Family“ do symbolického interakcionismu tím, že tvrdila, že některé role jsou více náročnější než jiné (cit dle Možný, 2006, s. 76). Jako příklad uvádí právě role matky. Už jen z pohledu biologického je mateřství náročnější z důvodu možnosti ohrožení kvůli těhotenství a potřeby laktace (Hamplová, 2006, s. 40). Zároveň se od matky očekává mnohem více. Konkrétně aby pečovala o děti a domácnost, což zahrnuje mnoho činností. Zároveň se

očekává, aby chodila do zaměstnání, a to je pak velmi časově náročné, a proto se musí snažit všechny tyto činnosti sladit.

3.3 Výchova

Základními povinnostmi rodičů neboli teze minimálního zaopatření, jsou ty, na které společnost naléhá (Možný, 2006, s. 153). Těmito základními povinnostmi jsou: zabezpečení stravy, oblečení, zdravotní péče, ubytování a zajištění přístupu ke vzdělání (Možný, 2006, s. 153).

Další důležitou součástí rodičovství a náplní role matky a otce je výchovná funkce. „Zahrnuje péči o tělesný a duševní vývoj člověka, předávání a získávání poznatků, dovedností a praktických návyků, osvojování morálky a celých vzorců chování, utváření hodnotových orientací, ale i rozvoj potřeb a zájmů, které člověka motivují k aktivitě“ (Sociologická encyklopedie). Funkcí výchovy je respektování a dodržování společenských norem skrze metodu trestů a odměn. C. Weiss tvrdil, že se výchova skládá z péče, socializace a vzdělání, které se podílí na růstu nezávislé a odpovědné osobnosti (Sociologická encyklopedie).

V rámci rodinné výchovy tedy zároveň probíhá primární socializace dítěte, kdy se formuje charakter člověka (Možný, 2006, s. 163). Nelze však opomenout, že dochází i k socializaci v rámci vrstevnické skupiny, veřejnými institucemi jako je například škola, ale i média (Možný, 2006, s. 164).

Podle J. Langmeira a D. Krejčířové v publikaci „Vývojová psychologie“ (2006) je důležité ve výchově vést dítě k samostatnosti a odpovědnosti, upevňovat celistvost osobnosti dítěte, vést k tomu, aby bylo dítě emočně stabilní a bylo schopné projevat svou iniciativu (cit. dle Kuchařová et al., 2019, s. 153). Dítě by mělo být vychováváno, aby bylo kritické, ale i tolerantní (Kuchařová et al., 2019, s. 153).

„Výchova dětí se odvíjí od jejich postavení ve společnosti – co od nich očekáváme, co jim poskytujeme, jaké podmínky pro ně vytváříme a k jakým cílům je vedeme“ (Kuchařová et al., 2019, s. 152). V současnosti je výchova pro rodiče náročnější, jelikož existuje velká škála způsobů a stylů, jak dítě vychovávat (Kuchařová et al., 2019, s. 152). Na jedné straně je volná výchova bez jakýkoliv hranic a na druhé straně přísná výchova s důrazem na pravidla a pevný řád (Kuchařová et al., 2019, s. 152). Ve výzkumu *Stav české rodiny*,

co ji chrání a ohrožuje, byly zkoumány styly výchovy od liberálních po přísné styly výchovy. U rodičů, kteří nemají partnera, převažuje liberálnější styl výchovy a oproti tomu v jiných rodinách dominuje přísnější styl výchovy (Median, Sirius, 2016, s. 68).

4. Vliv původní rodiny

Pro porozumění současných událostí a situací v životě jedinců je důležité nahlížet nejen na současnost, ale i události v minulosti (Hašková a Uhde, 2014, s. 27). To je důležité i pro porozumění vlivu původní rodiny. Původní neboli orientační rodina je taková, ve které jedinec vyrůstá a je vychováván svými biologickými rodiči (Jandourek, 2001, s. 207). Může se jednat o rodinu úplnou, kde je jedinec vychováván oběma rodiči. Nebo může být neúplná, kdy je jedinec vychováván jen jedním rodičem, anebo se může jednat o rodinu rekonstruovanou, kdy jedinec vyrůstá s jedním biologickým rodičem a druhým nevlastním rodičem.

4.1 Vliv původní rodiny na partnerské chování a rozvodové chování

Existují dva přístupy, co ovlivňuje lidské chování, a to konkrétně zamilování se do někoho, vstup do manželství nebo rozvodové chování a hledání nového partnera (Hamplová, 2006, s. 38). „*Zatímco sociální a psychologické vědy zdůrazňují vliv norem, rodinných vzorů a bariér mezi společenskými skupinami nebo úlohu rozumu a racionální kalkulace při volbě partnera, etologické a biosociální vědy naopak vyzdvihují biologickou stránku lidského chování a výběr životního partnera chápou jako součást širší reprodukční strategie*“ (Hamplová, 2006, s. 38). Sociální a psychologický přístup se přiklání k tomu, že lidské chování je ovlivněné výchovou a prostředím a oproti tomu etologický a biosociální přístup tvrdí, že lidské chování je zděděné (Hamplová, 2006, s. 38). Zároveň zastánci toho to přístupu zdůrazňují důležitost vrozených instinktů a genetickou výbavu člověka (Hamplová, 2006, s. 39). Důležitými aspekty při výběru partnera u etologického a biosociálního přístupu je podle nich vzhled ženy a bohatství mužů (Hamplová, 2006, s. 39). Muži si vybírají krásné mladé a plodné ženy, což je znak toho, že je žena schopná reprodukce dětí a ženy si vybírají takové partnery, kteří budou schopni zajistit je a jejich děti (Hamplová, 2006, s. 40).

I přes to, že existují tyto dva přístupy, tak bude tato práce zaměřena na sociální a psychologický přístup. V tomto přístupu působí na lidské chování včetně partnerského, sňatkového a rodinného chování z velké části sociální normy převládající ve společnosti (Hamplová, 2006, s. 41). U partnerského chování, a to konkrétně u výběru partnera,

vyzdvihují sociologové vliv norem při výběru partnera, ale zároveň se jedná racionální volbu (Hamplová, 2006, s. 41). Je možné tedy konstatovat, že výběr partnera ale i jiné partnerské chování je podmíněno několika aspekty, a to společenskými normami, výchovou, rodinnými vzory, racionálním jednáním, genetikou, ale samozřejmě i city.

S výběrem partnera souvisí i odchod z domova původní rodiny, jelikož následně dochází k soužití s tímto partnerem v nové domácnosti. U mužů je odchod od rodičů urychlen více v případech, že vyrůstají v rekonstruované rodině buď s nevlastní matkou nebo s nevlastním otcem (Hašková, 2014, s. 74). Hraje tedy roli typ rodiny podle struktury. *„Byl dokumentován i vliv původní rodiny, kdy vyšší počet sourozenců nebo rozvod rodičů obecně mírně urychlovaly odchod od rodičů“* (Škop, 2006, s. 58). Ale rozvod rodičů anebo žití v neúplné rodině pouze s jedním z rodičů odchod z domova neovlivňuje v takové míře jako právě žití v rekonstruované rodině (Hašková, 2014, s. 74).

V publikaci *„Otcem i po rozvodu“* (2012) je podle Ballnika u žen kvůli navazování vztahu, správnému vývoji komunikace a dalšího jednání s ostatními muži důležitý dobrý vzor otce (Kuchařová et al., 2019, s. 156). *„Když je otec své dceři oporou v její ženské identitě, bude jako dospělá schopna sexuality bez úzkostí a bude mít stabilní obraz ženy v sobě samé“* (Kuchařová et al., 2019, s. 156). Je tedy zřejmé, že když otec v dětství a dospívání dcery chyběl nebo došlo k neadekvátnímu prezentování role a vzoru otce, může pak mít problémy v navazování vztahu a komunikaci s muži. Zároveň při navazování vážného vztahu mohou mít lidé, jež prošli rozvodem svých rodičů určité problémy, což jim v době rozvodu rodičů způsobilo psychickou zátěž (Kuchařová et al., 2019, s. 157).

Na téma vývoj dětí po rozvodu svých rodičů, se zaměřuje několik výzkumů. Například psycholožka Judith Wallerstein ve své publikaci *„The Unexpected Legacy of Divorce: A 25 Year Landmark Study“* (2002) konstatovala, že rozvod nemá vliv na dětství a dospívání, ale na život v dospělosti, a to při výběru partnera a následném založení vlastní rodiny (cit. dle Šťastná, 2006, s. 178). To je způsobeno tím, že nikdy neviděli dobrý příklad úspěšného partnerského vztahu a dobře fungující rodiny a v dospělosti pak dochází u těchto dětí k problému v navazování intimních vztahů (Šťastná, 2006, s. 178). Buď se ani nepokoušejí najít si partnera a vyhýbají se tak jakémukoliv partnerskému vztahu, nebo se ve vztahu špatně rozhodují anebo v případě jakéhokoliv problému se vzdají a nepokoušejí se jej ani řešit (Šťastná, 2006, s. 178).

Oproti tomu psycholožka Judith Rich Harris ve své publikaci „The Nurture Assumption: Why Children Turn Out the Way They Do“ (1998) tvrdí, že je chování, a i osobnost dítěte ovlivněno na jedné straně genetikou a na druhé straně vrstevnickou skupinou a je jen z malé části ovlivněno zkušeností z dětství (cit. dle Šťastná, 2006, s. 179). Harris se tedy domnívá, že partnerské a rozvodové chování dítěte ovlivňuje zděděné chování a osobnost (cit. dle Šťastná, 2006, s. 179). Někteří tedy tvrdí, že rozvod mění život jedince a jiní zase, že i přesto že rozvod může způsobit řadu problémů, tak většina lidí z rozvedených rodin tyto problémy nezaznamenává (Šťastná, 2006, s. 179).

„Studium sociální dědičnosti rozvodového chování se snaží postihnout, jak může rozvod rodičů souviset s vyšší pravděpodobností rozpadu vlastního manželství nebo partnerského soužití jejich potomků“ (Šťastná, 2006, s. 180). Důležitý je i Levingerův model manželské nestability potomků. Podle tohoto modelu způsobuje rozvod rodičů několik důsledků (Šťastná, 2006, s. 180). Jedním z nich je věk, kdy uzavírají manželství. Podle N. D. Glenna a K. B. Kramerové v publikaci „The marriages and divorces of the children of divorce“ (1987) jsou to většinou právě tyto děti, kdo právě vstupují do manželství v nižším věku (cit. dle Šťastná, 2006, s. 181). Důvodem může být touha po citu a emoční potřeba, která se jim v neúplné rodině nedostává anebo jakýsi únik z domácnosti kvůli tomu, že nevychází dobře s novým partnerem svého rodiče (Šťastná, 2006, s. 181). Zároveň podle několik studií tento nízký věk při vstupu do manželství zvyšuje pravděpodobnost rozvodu (Šťastná, 2006, s. 181). Vyšší riziko rozvodu mají lidé s nízkým socioekonomickým statusem, což mají většinou děti z neúplných rodin (Šťastná, 2006, s. 181). Tyto děti nejsou tolik podporovány rodiči a není na ně tolik dohlíženo v rámci školních záležitostí jako na děti z úplných rodin (Astone a Lanahan, 1991, s. 315). Zároveň častěji děti z neúplných a rekonstruovaných rodin předčasně opouštějí školu než děti z úplných rodin (Astone a McLanahan, 1991, s. 318). Zjištěním bylo, že rodinný příjem a počet dospělých v domácnosti jsou faktory, které ovlivňují vzdělanostní šance dětí (Astone a McLanahan, 1991, s. 319).

U dětí, jež prošly rozvodem svých rodičů, se objevuje liberální postoj k rozvodu, což pak zvyšuje pravděpodobnost vlastního rozvodu (Šťastná, 2006, s. 182). Podle P. Amata v publikaci „Parental divorce and attitudes toward family life“ (1987) tolik tyto děti nevěří v dlouhé trvání manželství a rozvod neberou tak negativně (cit. dle Šťastná, 2006, s. 182). *„Lidé s liberálnějšími postoji vůči rozvodu mohou cítit menší smysluplnost*

setrvávat v nešťastném manželství, čímž se oslabuje psychická bariéra rozvodu“ (Šťastná, 2006, s. 182). Přímou od svých rodičů vidí, že rozvod je řešením problému. „Rozvod rodičů a narušené mezilidské vztahy, které často rozvodu předcházejí a také ho doprovázejí, mohou zvyšovat pravděpodobnost, že se u dítěte rozvinou rysy a vzorce chování, které budou zasahovat a narušovat intimní vztahy v dospělosti“ (Šťastná, 2006, s. 182).

Vliv rozvodu na děti také zkoumají N. D. Glenn a K. B. Kramerová, kteří to vysvětlují chybějícím nebo nevhodným modelem manželských rolí, nedostatečnou sociální kontrolou, nízkým očekáváním úspěšného manželství nebo zděděním některých charakterových vlastností (cit. dle Šťastná, 2006, s. 183). Když nemají žádný model manželských rolí, tak je nemohou nikde pozorovat, a tudíž se jim nemohou naučit (Šťastná, 2006, s. 183). Dítě se tak díky socializaci naučí ty role podle toho, jak je vidí. Takže když vidí špatný příklad těchto manželských rolí, sám je pak opakuje ve svém manželství (Šťastná, 2006, s. 183). Pak to tito autoři vysvětlují podle nedostatečné kontroly rodičů při výběru kamarádů a následně partnera a podle nízkého očekávání úspěšného manželství těchto dětí, které se pak u některých může projevit nedostatečným vynaložením energie, času a úsilí do vztahu (Šťastná, 2006, s. 183). To pak může zapříčinit rozpad jejich vztahu. A posledním vysvětlením N. D. Glenna a K. B. Kramerové vlivu rozvodu na děti je podobnost některých vlastností dětí s rodiči, které mohly zdědit, nebo vznikly na základě rodinné subkultury (cit. dle Šťastná, 2006, s. 184).

Vliv rozvodu na děti je nepřímý skrze výše zmíněné faktory jako je nízký věk prvního partnerství a vstupu do manželství, forma soužití, socioekonomický status, postoj a absence nebo nevhodný model partnerského a manželského chování.

4.2 Vliv původní rodiny na rodičovství a počet dětí v rodině

Sociální dědičnost je skutečnost, do jaké míry se dítě identifikuje s rodičem, jak napodobuje jeho chování a roli (Matoušek a Křoftová, 2003, s. 25). Existuje totiž riziko přenosu rodinných problémů a dysfunkčních a špatných výchovných metod na další generaci (Barvíková a kol., 2010, s. 54). Špatný příklad výchovy, které tyto děti vidí a následně tyto špatné vzorce chování přebírají a vychovávají tak i svoje děti.

Jak už bylo zmíněno v kapitole rodičovství, tak ideálním počtem jsou 2 děti v rodině a ideální počet je brán jako přání o nějakém počtu dětí (Fialová et al., 2000). Rozhodnutí o reálném počtu dětí pak přihlíží ke společenským normám, dohodě s partnerem, ale také ke zkušenostem s výchovou atd. (Šťastná, 2007, s. 728). „*Z hlediska bezdětných jedinců může chtít dítě jejich partner/partnerka, rodiče si od určitého věku svých dětí často přejí vlastní vnoučata*“ (Šťastná, 2007, s. 729). Co se týče celoživotní bezdětnosti tak podle Šťastné v publikaci „*Bezdětnost v dobách dvoudětných rodin – kdo jsou trvale bezdětné ženy a muži v Česku*“ (2016) mají vyšší pravděpodobnost ti, kteří prošli rozvodem rodičů a byli vychováváni jen jedním rodičem (cit. dle Kuchařová et al., 2019, s. 54).

Praktická část

5. Metodologie

Tato kapitola se věnuje cíli výzkumného šetření, je zde i vymezena metoda sběru dat a následně jsou stanoveny výzkumné otázky. Další část se zaměřuje na popsání výzkumného vzorku spolu s popisem jednotlivých respondentů. Krátce je zmíněna i etika ve výzkumu a nakonec je uvedeno, jak byla nasbíraná data zpracována.

5.1 Cíl výzkumného šetření a výzkumné otázky

Hlavním cílem výzkumného šetření je zjistit, jaký vliv lidé přisuzují zkušenostem v původní rodině, a to konkrétně na své/preferované formy partnerství a rodičovství. Zjišťovány jsou informace ohledně původní rodiny všech respondentů kvůli zjištění, jak vypadala respondentova původní rodina, ve které vyrůstal, což pak může pomoci při hledání přímého anebo nepřímého vlivu. Při zkoumání toho, jaký vliv přisuzují lidé zkušenostem z původní rodiny na své realizované/preferované partnerství, jsou zkoumány rozhodující vlastnosti, které jsou při výběru partnera. Dále je zjišťována preference ohledně formy partnerství v tom smyslu, zda preferují manželství, nesezdaná soužití anebo jiné formy partnerství a jak velký vliv přisuzují lidé zkušenostem z původní rodiny na tuto preferenci. Zároveň je zkoumán, jaký vliv lidé přisuzují zkušenostem z původní rodiny na spokojenost či nespokojenost, stabilita či nestabilita nebo případný rozvod jejich partnerství. V části zaměřené na rodičovství je zjišťován, jak velký vliv přisuzují lidé zkušenostem z původní rodiny na rozhodnutí mít dítě a popřípadě počtu dětí, na věk při narození prvního dítěte, na způsob výchovy dítěte a rozdělení rolí v rodině. Tento výzkum zároveň usiluje o nalezení hlavních faktorů, které ovlivňují své/preferované formy partnerství a rodičovství jedince v dospělosti.

Hlavní výzkumnou otázkou je:

- Jaký vliv přisuzují lidé zkušenostem z původní rodiny na své/preferované formy partnerství a rodičovství?

Výzkumné podotázky jsou:

- Jaký vliv přisuzují lidé zkušenostem z původní rodiny na rozhodující vlastnosti při výběru partnera?
- Jaký vliv přisuzují lidé zkušenostem z původní rodiny na svou preferenci ohledně formy partnerství?
- Jaký vliv přisuzují lidé zkušenostem z původní rodiny na spokojenost/nespokojenost se svým partnerstvím, na stabilitu/nestabilitu partnerství, na případný rozvod?
- Jaký vliv přisuzují lidé zkušenostem z původní rodiny na rozhodnutí mít dítě a popřípadě počet dětí?
- Jaký vliv přisuzují lidé zkušenostem z původní rodiny na věk při narození prvního dítěte?
- Jaký vliv přisuzují lidé zkušenostem z původní rodiny na způsob výchovy dítěte a rozdělení rolí v rodině?
- Jaké jsou hlavní faktory z původní rodiny ovlivňující své/preferované formy partnerství a rodičovství jedince v dospělosti?

5.2 Metoda sběru dat a výzkumný vzorek

Pro výzkum v rámci této bakalářské práce byla zvolena kvalitativní metoda, a to kvůli lepšímu a hlubšímu porozumění všem zúčastněným respondentům. Data byla nasbírána technikou polostrukturovaného rozhovoru, který umožnil získat detailní ale i rozmanité informace. Scénář rozhovoru se skládal ze třech částí, kdy první část se týkala původní rodiny, druhá část se věnovala partnerstvím a poslední část byla zaměřena na rodičovství. Každá z těchto částí scénáře obsahovala několik otázek. Díky technice polostrukturovaného rozhovoru sice bylo jasně stanovené téma otázky, ale pořadí a formulace otázek se dodržovat nemuselo.

Výzkumný vzorek je tvořen lidmi mezi 35 až 55 lety. Jelikož se výzkum ubírá i směrem ohledně rodičovství, bylo důležité vybrat respondenty, kteří již mají děti. Z tohoto důvodu nebyli do výzkumného vzorku zařazeni mladší lidé. Zároveň byli respondenti vybíráni podle struktury rodiny, ze které pocházeli (úplná, neúplná, rekonstruovaná) a podle aktuálního stavu jejich partnerství a rodiny. Kvůli různorodosti respondentů bylo také vybráno sedm žen a pět mužů. Bylo usilováno i o zařazení respondentů, kteří buď

vyrůstali jako jedináčci, anebo naopak pocházeli z rodin s více dětmi. Výběr respondentů byl tedy vybrán účelově vzhledem k tématu a cíli výzkumného šetření, kdy byli respondenti vyhledáváni přes rodinu a známé.

Přehled respondentů:

Respondent Pavel (muž, 43 let)

Pavel žije aktuálně v manželství už 23 let. Ve 21 letech se osamostatnil a odešel z domu rodičů. Po 5 letech spolu se ženou začali sdílet domácnost a po 6 letech se vzali. Mají spolu 2 děti a první dítě měli, když mu bylo 31 let. Pochází z neúplné rodiny se třemi dětmi a když mu bylo 15 let, tak se rozvedli. Při narození prvního dítěte bylo jeho otci 24 let a matce 29 let.

Respondentka Zdislava (žena, 55 let)

Zdislava žije aktuálně v manželství už 30 let. Ve 27 letech se osamostatnila a odešla z domu rodičů. Po 3 letech spolu s mužem začali sdílet domácnost a po 3 letech se také vzali. Mají spolu 4 děti a první dítě měli, když jí bylo 28 let. Pochází z úplné, křesťanské, pětičlenné rodiny. Při narození prvního dítěte bylo jejímu otci 30 let a matce 29 let.

Respondent Aleš (muž, 40 let)

Aleš žije aktuálně v manželství už 5 let. Ve 25 letech se osamostatnil a odešel z domu rodičů. Po 2 letech spolu se ženou začali sdílet domácnost a po 8 letech se vzali. Mají spolu 2 děti a první dítě měli, když mu bylo 30 let. Pochází z neúplné rodiny s jedním dítětem a když mu byly 3 roky, tak se rozvedli. Při narození prvního dítěte bylo jeho otci 35 let a matce 28 let.

Respondentka Julie (žena, 47 let)

Julie je aktuálně rozvedená, ale v manželství byla 23 let. Ve 20 letech se osamostatnila a odešla z domu rodičů. Po 1 roce a půl spolu s bývalým mužem začali sdílet domácnost a po 1 roce a půl se také vzali. Mají spolu 2 děti a první dítě měli, když jí bylo 22 let. Pochází z neúplné křesťanské rodiny se dvěma dětmi a když jí bylo 8 let, tak se rozvedli. Při narození prvního dítěte bylo jejímu otci 20 let a matce 19 let.

Respondentka Marie (žena, 38 let)

Marie žije aktuálně v manželství už 13 let. Ve 21 letech se osamostatnila a odešla z domu rodičů. Po 3 letech spolu s mužem začali sdílet domácnost a po 7 letech se vzali. Mají spolu 3 děti a první dítě měli, když jí bylo 28 let. Pochází z neúplné rodiny se dvěma dětmi, z čehož její bratr byl nevlastní, a ještě než se narodila, tak se rozvedli. Při narození prvního dítěte bylo jejímu otci 30 let a matce 21 let, když se jí narodil Mariin nevlastní bratr.

Respondentka Věra (žena, 44 let)

Věra je aktuálně rozvedená, ale v manželství žila 9 let. Ve 24 letech se osamostatnila a odešla z domu rodičů. Po 3 měsících spolu s bývalým mužem začali sdílet domácnost a po 2 letech se vzali. Mají spolu 2 děti a první dítě měli, když jí bylo 32 let. Pochází z úplné čtyřčlenné rodiny. Při narození prvního dítěte bylo jejímu otci 25 let a matce 23 let.

Respondentka Linda (žena, 47 let)

Linda žije aktuálně v manželství už 23 let. Ve 23 letech se osamostatnila a odešla z domu rodičů. Po 7 letech spolu s mužem začali sdílet domácnost a po 7 letech se také vzali. Mají spolu 3 děti a první dítě měli, když jí bylo 27 let. Pochází z rekonstruované rodiny se dvěma dětmi a když jí bylo 11 let, tak se její rodiče rozvedli a vyrůstala s matkou a nevlastním otčímem. Při narození prvního dítěte bylo jejímu otci 23 let a matce 21 let.

Respondent Viktor (muž, 53 let)

Viktor žije aktuálně v manželství už 30 let. Ve 22 letech se osamostatnil a odešel z domu rodičů. Po 1 letech spolu se ženou začali sdílet domácnost a po 1 letech se také vzali. Mají spolu 3 děti a první dítě měli, když mu bylo 27 let. Pochází z úplné, křesťanské, čtyřčlenné rodiny. Při narození prvního dítěte bylo jeho otci 25 a matce 23 let.

Respondent Jakub (muž, 55 let)

Jakub žije aktuálně v manželství už 30 let. Ve 23 letech se osamostatnil a odešel z domu rodičů. Po 3 letech spolu se ženou začali sdílet domácnost a po 3 letech se také vzali. Mají spolu 4 děti a první dítě měli, když mu bylo 26 let. Pochází z úplné, křesťanské, tříčlenné rodiny. Při narození prvního dítěte bylo jeho otci 27 a matce 24 let.

Respondentka Marcela (žena, 53)

Marcela žije aktuálně v manželství už 32 let. Ve 22 letech se osamostatnila a odešla z domu rodičů. Po 2 letech spolu s mužem začali sdílet domácnost a po 2 letech se také vzali. Mají spolu 2 děti a první dítě měli, když jí bylo 23 let. Pochází z neúplné rodiny se dvěma dětmi, když jí bylo 11 let, tak se rozvedli. Při narození prvního dítěte bylo jejímu otci 30 let matce 33 let.

Respondentka Iveta (žena, 55 let)

Iveta žije aktuálně v manželství už 32 let. Ve 21 letech se osamostatnila a odešla z domu rodičů. Po 1 roce spolu s mužem začali sdílet domácnost a po 3 letech se vzali. Mají spolu 1 dítě a první dítě měli, když jí bylo 40 let. Pochází z rekonstruované rodiny se dvěma dětmi, když jí bylo 9 let, tak se její rodiče rozvedli a vyrůstala s matkou a nevlastním otčímem a její bratr s jejím otcem. Při narození prvního dítěte bylo jejímu otci 28 let a matce 24 let.

Respondent Ján (muž, 50 let)

Ján je aktuálně rozvedený, ale v manželství byl 23 let. Ve 25 letech se osamostatnil a odešel z domu rodičů. Po 2 letech spolu s bývalou ženou začali sdílet domácnost a po 2 letech se také vzali. Mají spolu 3 děti a první dítě měli, když mu bylo 26 let. Pochází z neúplné rodiny se dvěma dětmi a když mu bylo 9 let, tak se rozvedli. Při narození prvního dítěte bylo jeho otci 21 let a matce 19 let.

5.3 Etika ve výzkumu

Všem respondentům byl sdělen cíl a téma výzkumného šetření a za jakým účelem byl výzkum prováděn. Zároveň byl informováni o tom, že bude rozhovor nahráván a následně přepsán. Všichni respondenti souhlasili jak se samotným rozhovorem, tak i s nahráváním rozhovoru a způsobem, jakým jsou data zpracována. Všem respondentům zároveň bylo sděleno, že pokud budou mít zájem, budou mít zpřístupněnu práci, ve které se jsou jakožto respondenti výzkumu. Pro zajištění soukromí a anonymity byla všechna jména respondentů změněna. V tomto výzkumu bylo zapotřebí dbát ohled na citlivost některých otázek, které by se respondenta mohli nějakým způsobem dotknout.

5.4 Zpracování dat

Bylo provedeno 12 rozhovorů, které probíhaly buď osobně, kdy si sám respondent vybral, kde chce, aby se rozhovor uskutečnil, anebo telefonicky v případě, kdy respondent preferoval tuto variantu, anebo se respondent nemohl sejít osobně z důvodu časové vytíženosti. Rozhovory byly nahrávány a poté přepsány. V další části byly přepsané rozhovory kódovány tak, že bylo použito otevřené kódování. Většina kódů vznikla ještě před začátkem kódování, ale i přesto některé kódy byly přidány až v průběhu, při čtení dalších prepisů. Některé z kódů měly i podkategorie, díky kterým je kód více upřesněn.

6. Výsledky výzkumného šetření

6.1 Jaký vliv přisuzují lidé zkušenostem z původní rodiny na rozhodující vlastnosti při výběru partnera?

Výběr partnera je formován a ovlivněn původní rodinou na různých úrovních. Jedním z těchto vlivů je tendence vybírat si partnera na základě pozitivních vlastností, které jedinec pozoroval u svých rodičů. Respondent Ján odpověděl následovně: *„Ona bola, keď som ju poznal, taká skromná a taktiež to bola pekná žena. Keď som ju prvýkrát zbadal, tak mi padla do oka...No a rovnako aj moja mama bola taká skromná, keď sa nad tým takto zamyslím.“* Podobně to vnímala i respondentka Věra. *„Taková ta akčnosť. Asi by mi nevyhovoval partner, ktorej by bol takovej predčasne zestárly, jako psychicky na duši. Jako flegmatický jo jakoby, ale spíš si myslím k tý denní aktivitě. By mi jenom televize a gauč nevyhovoval...naši jsou dodnes strašně akční.“* Také respondent Aleš měl sklon k výběru partnera podle některé vlastnosti své matky. *„Čo sa mi páčilo, že bola jednoducho zábavná, hej, moja mama bola tiež zábavná, to sami na nej páčilo, s ňou sme sa veľa smiali, veľa sme žartovali a čo som si uvedomil potom až pri Alenke, že je dôležité, aby ten tvoj partner rozumel tvojmu humoru.“*

Někteří zase upřednostňují u partnera to, aby byl stejného vyznání jako lze vidět u respondentky Zdislavy a respondenta Jakuba, kteří oba vyrůstali v křesťanském prostředí. *„U mě bylo dost jakože jsem hledala věřícího...“* (Zdislava). Rovněž i respondent Jakub zmiňoval vliv křesťanského prostředí na výběr partnera, ale také hodnot vštěpovaných jeho rodiči. *„Tak aby byla pro rodinu. A pokud možno obětavá a skromnější a aby byla věřící...rodiče hodně žili pro rodinu.“*

Jiný způsob vlivu původní rodiny je uvědomění si negativních vlastností u svých rodičů a následně hledání partnera, který tyto vlastnosti nemá. V extrémnějším případě pak hledání partnera, který je úplným opakem rodičů jedince. Respondent Aleš popsal jak kladnou vlastnost, která je výše v textu zmíněná, tak i negativní vlastnost u své matky, která měla vliv na výběr jeho partnerky. *„Z psychických, čím mňa strašne očarila, na to nezabudnem, to bolo veľmi intenzívne, že bola sebavedomá... Moja mama bola pravý opak, ona bola taký sralbotko. Pri tej mamičke sa držala stále, žiadne rozhodnutie nevedela ona spraviť...mne to teda na mame vadilo.“* Rovněž u respondenta Viktora byl

zaznamenán tento vliv původní rodiny. „*No nikdy jsem nechtěl takový to hádání kolem nějakých maličkostí a trvání si na svém jako to bylo u nás doma.*“ Respondentka Marcela popsala vliv původní rodiny a konkrétně rozvodu na výběr partnera. „*Nějakým způsobem mě to formovalo pro výběr partnera, nebo jsem věděla, co nechci...u táty zároveň byla taková jako určitá nezodpovědnost...byl takovej jakoby nespolehlivej...no a vlastnost, kterou jsem chtěla u partnera je určitě spolehlivost a důvěra*“ Extrémnějším případem byla pak respondentka Marie, která u své matky viděla negativní vlastnosti a hledala partnera, který byl opakem její matky. „*Ona moje máma tehdy dost jako pila a vlastně i po nás i tatkově dost křičela...a já jsem chtěla mít vždycky všechno jinak. Mít jakoby hodnýho manžela abychom nepili, nekouřili, abychom na sebe nebyli agresivní a abychom měli zájem o děti.*“

Vliv původní rodiny při výběru partnera je možné pozorovat u žen vyrůstajících v rodině, kde chyběl otec. Tyto ženy si pak vybírají staršího partnera, což lze vidět u respondentky Ivety a Julie. „*Jediný co, tak jsem měla takovej ten pocit, že mi chybí táta, takže Jura je o 15 let starší, jo a že spíš jsem měla asi i dřívější známosti mezi staršíma*“ (Iveta). „*Jelikož mi v mládí nebo v dětství chyběl trošku táta, protože jsem s ním jako nevyrostala, tak jsem si hledala jako staršího partnera (Julie).*“

Existuje i možnost, že původní rodina nemá na výběr partnera žádný vliv, ale jsou spíše vybráni na základě pocitu a společných zájmů. „*Nad tím jsem takhle nepřemýšlel, jsem se rozhodoval spíš jako instinktivně, spíš podle pocitu...my jsme měli takovou společnou věc, co nás sblížila a to, že jsme oba muzikanti*“ (Pavel).

Většina respondentů přisuzuje poměrně velký vliv zkušenostem z původní rodiny na rozhodující vlastnosti při výběru partnera. Co se týče pozitivních vlastností, tak buď člověk hledá záměrně partnera s těmito vlastnostmi, anebo si je uvědomí až poté u partnera, kterého si našel. K pozitivním vlastnostem lze řadit i vliv křesťanské rodiny a hodnot, podle kterých si respondenti vybírali partnera stejného vyznání, což bylo pro ně rozhodujícím faktorem. Vliv negativních vlastností se ve výzkumném vzorku objevoval častěji a těm se chtěl člověk zpravidla vyhnout záměrně. Dvě respondentky také zmínily, že si vybíraly staršího partnera, a že to bylo ovlivněné tím, že jim v dětství nebo dospívání chyběl otec. Pouze jeden respondent tvrdil, že ho v tomto směru neovlivnili zkušenosti z původní rodiny, ale jeho rozhodnutí bylo spíše podle pocitů. Podle Judith Wallerstein,

kteřá rozšířila koncept díky kvalitativní metodě, konkrétně rozhovorům, bylo zjištěno, že rozvod rodičů má nejsilnější dopad při výběru partnera a založení rodiny s čím se shodlo i zjištění ohledně výběru partnera v tomto výzkumu. Oproti tomu Judith Rich Harris, kteřá pomocí kvantitativní metody zjistila, že partnerské a rozvodové chování je zděděné a zkušenost z původní rodiny toto chování neovlivňuje. Její příspěvek s v tomto směru neshodl s výsledky tohoto výzkumného šetření.

6.2 Jaký vliv přisuzují lidé zkušenostem z původní rodiny na svou preferenci ohledně formy partnerství?

Preference ohledně formy partnerství může být velmi individuální. Může být ovlivněna hodnotami a přesvědčeními, ke kterým byli vedeni a vychovávaní v původní rodině, nebo osobními hodnotami a přesvědčeními. Určitou roli může hrát i postoj k manželství anebo doba, ve které člověk vyrůstal. V některých případech je tato preference formy partnerství ovlivněna dobrým nebo špatným příkladem rodičovského páru. Na otázku ohledně toho, zda nějaký zkušenosti z původní rodiny ovlivnila rozhodnutí uzavřít manželství odpověděla cca půlka respondentů tak, že to na toto rozhodnutí nemá vliv. „*Ne, neovlivnilo. Já jsem se podle nich neřídila... žiju si svůj život*“ (Iveta). „*Vůbec to nemělo na to vliv*“ (Linda). „*Ne to vůbec ne. To bylo tak nějak přirozený*“ (Pavel).

Ojedinělý pak byl případ, kdy respondentka nebyla ovlivněna svojí původní rodinou, ale rodinou ze strany partnera. „*Hele ne, ale to je zajímavý. Já jsem se naopak do toho manželství možná i víc těšila, jak jsem poznala manželovi rodiče a oni mají spolu moc hezký vztah. A to se mě jako líbilo, jak oni se k sobě chovají, jak oni to mají doma, protože oni mají úplnou domácnost*“ (Marie).

Vliv původní rodiny na preferenci partnerství se může objevovat ve smyslu, že zkušenost z původní rodiny funguje dobrým příkladem, a tudíž pak člověk chce a preferuje totéž. V případě respondentky, kteřá vnímala své rodiče jako spíše dobrý příklad páru se její preference ohledně partnerství shodují s tím, co viděla u svých rodičů. „*V drtivé většině byli rodiče jako pár pozitivním příkladem.*“ (Věra) Její odpověď na to, zda ovlivnily zkušenosti z původní rodiny rozhodnutí vstoupit do manželství zněla následovně: „*Určitě ano, jsem zároveň konzervativní v tomhle směru a určitě bych si nedovedla představit, že bych měla děti s někým, kdo není se mnou sezdanej*“ (Věra).

Lidé, kteří vyrůstali v křesťanském prostředí rodiny, byli ovlivněni hodnotami a přesvědčeními, ke kterým je vedli jejich rodiče. „*Ovlivnilo mě i to, že jsem byla v křesťanském prostředí, že jsem jako chtěla mít svatbu, pak dítě*“ (Julie).

V opačném případě zkušenost z původní rodiny funguje špatným příkladem. „*Chcel som si nájsť partnerku, chcel som si založiť rodinu a jednoducho žiť pre niekoho, pracovať pre niekoho, dať niekomu všetko...dovtedy som nemal svoje miesto. Chcel som si založiť svoju rodinu. Spraviť si svoj život*“ (Ján).

U respondenta Aleše lze zase pozorovat strach či obavu uzavřít manželství z důvodu špatné zkušenosti, které viděl u svých rodičů a vyrůstal v rodině bez otce. „*Bál som sa ísť do manželstva, možno preto ako som bol zvyknutý na tu samotu...ako vieš, mali si byť vedomí toho, či to spolu zvládnú, ale predtým ako to dieťa mali, mali si to medzi sebou vyjasniť, pred tým než ma mali, nie potom*“ (Aleš). Zároveň měl tento respondent jiný postoj k manželství způsobený zkušeností z původní rodiny. „*Ja som si uvedomoval to, že som žil bez otca a že to nebolo bohviečo, a preto som si povedal, že keď sa raz ožením, tak spravím všetko pre to, aby moje deti bez otca nevyrastali. Toho som si bol vedomý a veľmi som na to dbal pri mojom manželstve, aby moje deti netrpeli, tak ako som trpel ja*“ (Aleš).

Mnoho respondentů zároveň uvedlo, že rozhodnutí uzavřít manželství ovlivnila doba, ve které vyrůstali. Bylo běžné vstoupit do manželství, a to i v poměrně nízkém věku oproti tomu, jak to je dnes. „*Ted' uvažuju trochu jinak, ale v tý době, jak jsem já byla, tak jinou možnosť jsem si ani nepřipouštěla*“ (Zdislava). „*To taky, ale zároveň v té době to bylo standartní. Ted' už to tak není, ale tehdy se to tak jako bralo, že to je samozřejmost*“ (Jakub). „*Tehdy se vlastně ty páry braly docela brzo, takže taky tím to bylo ovlivněné, tím klimatem. Nebylo to, jak je to dneska, že to je posunutý všechno, že to oddaluješ prostě*“ (Viktor).

Vlivu zkušeností z původní rodiny na preferenci ohledně formy partnerství nepřisuzují respondenti takový vliv jako lze vidět u výběr partnera. Může to být způsobeno právě tím, že je tato preference velmi individuální. Odpovědi na toto téma byly zároveň hodně rozmanité. Zhruba polovina respondentů tvrdí, že na preferenci ohledně formy partnerství nemají zkušenosti z původní rodiny vliv. Jedna respondentka uvedla, že je pozitivně ovlivněna zkušenostmi z původní rodiny. Také respondenti, kteří pocházejí z křesťanské

rodiny a byli jim vštěpovány křesťanské hodnoty, zmínili že byli také pozitivně ovlivněni zkušenostmi z původní rodiny. Zároveň ti respondenti, kteří byli pozitivně ovlivněni zkušenostmi z původní rodiny, pocházejí z úplné rodiny. Jedna respondentka zas uvedla vliv původní rodiny, ale ze strany partnera. Dva respondenti byli ovlivněni negativně původní rodinou, kdy jeden z nich se k tomu postavil tak, že naopak chtěl si najít a vzít toho partnera, aby našel to svoje zázemí, který postrádal v původní rodině. Druhý respondent byl ovlivněn tím způsobem, že měl obavy ohledně vstupu do manželství a zároveň i jiný postoj k manželství. Velká část respondentů také tvrdila, že tato preference ohledně partnerství bylo ovlivněna dobou, ve které vyrůstali a žili.

6.3 Jaký vliv přisuzují lidé zkušenostem z původní rodiny na spokojenost/nespokojenost se svým partnerstvím, na stabilitu/nestabilitu partnerství, na případný rozvod?

Zkušenosti z původní rodiny mohou mít vliv na spokojenost nebo nespokojenost člověka se svým partnerským vztahem, jakožto i na stabilitu nebo nestabilitu tohoto vztahu a případný rozvod. Lidé často v partnerských vztazích opakují chování, které viděli u svých rodičů, a to jak pozitivní, tak negativní vzorce chování. V rodině, kde člověk pozoruje spokojené a harmonické vztahy, může inklinovat k tomu, že si hledá pak podobné partnery, což může vést k větší spokojenosti i ve svém vlastním partnerství. U lidí z výzkumného vzorku, kteří pocházejí z křesťanského prostředí lze vidět, že původní rodina byla stabilní a panovala tam i ta spokojenost. Na otázku, zda si myslí, že byli jejich rodiče spokojeni, odpovídali následovně. „*Myslím si, že ano*“ (Jakub). „*Dobře, celkem ano, bylo to pěkné*“ (Viktor). „*Jako bylo tam hodně lásky, ale jakože vztah mezi mými rodiči byl takový složitý, ale vytrvali společně až do smrti*“ (Zdislava). Na oba muže měla původní rodina vliv v tom, že i jejich současné partnerství považují za stabilní a spokojené. U respondentky Zdislavy bylo vidět, že některé menší konflikty mezi jejími rodiči byly, ale nedošlo k jejich odloučení. Vlivem toho se naučila, že se konflikty dají vyřešit bez toho, aby došlo k rozvodu a její partnerství je tak spokojené.

Naopak, pokud byla původní rodina nestabilní a často docházelo ke konfliktům a případně i k rozvodu, může to ovlivnit jedince a následně pak může docházet k podobných problémů ve vlastním partnerství. „*Nemyslím si, že by na mě samotný rozvod měl nějaký dopad, spíš, jak spolu komunikovali. Jaký jsem viděla v té rodině jakoby vzorce chování,*

tak potom mě to hodně ovlivnilo v budoucnu, že jsem ty vzorce používala asi podobný“ (Julie).

Existuje i možnost, že vlivem nestability rodiny nebo i případným rozvodem si může člověk uvědomit, že to tak nechce a pokusit se neopakovat stejné chyby. To je případ respondentky Marcely, kdy u otázky týkající se spokojenosti partnerství rodičů odpověděla takto: *„Můj táta nedokázal to rodinný prostředí vytvořit. Byl takovej nezodpovědněj z čehož pak byla ta nestabilita v rodině, a i ve vztahu.“* Ona naopak se chtěla této nespolehlivosti a nezodpovědnosti vyvarovat a hledala si partnera, jak už bylo popsáno výše, který splňuje tyto požadavky. Podobně to měla i respondentka Marie, která prošla odloučením svých rodičů a vyrůstala v nestabilním rodinném prostředí. *„Naši se pořád tak handrkovali jako výživné a takový věci, tak to nebyly úplně milý setkání... takže já jsem právě naopak vlastně i vlivem toho, co jsem si prožila to chtěla jinak.“* Jána ovlivnila situace, kdy jeho otec opustil jeho matku kvůli jiné ženě a chtěl se tomuto chování vyvarovat a neopakovat stejné chování *„Ja bych nikdy nespravil mojej vlastní ženě to, čo spravil moj otec mojej mame. Na toto som si dával veľký pozor. Na toto som bol veľmi háklivý.“* Vliv nestability původní rodiny nebo rozvod závisí také dost na věku ve kterém se odehrává. *„No já jsem s tím byl v pohodě, protože já už jsem byl velikej. Mně se to tak nějak ani nedotýkalo nijak zvlášť. V 15 letech už člověk myslí na jiný věci“ (Pavel).*

Roli zde může hrát i slabší očekávání od úspěšného partnerství vlivem neúspěšného vztahu pozorovaného v původní rodině. *„Tím, jak jsem viděla, že se to rozpadá, tak už na prvním stupni jsem si uvědomila, že ty vztahy jsou hrozně těžký a že já to takhle nechci a že to prostě budu mít jinak... Když jsem začala chodit s Martinem, tak jsem tomu dlouho nevěřila, že to vydrží. Měla jsem strach, že to nevydrží, když to nevydrželo u nás a taky i hodně lidí v okolí“ (Linda).*

Nepřímým vlivem rozvodu je doba, po které lidé vstupují do sňatku. Ukázalo se, že čím kratší tato doba je, tím je větší pravděpodobnost rozvodu. Respondenti, kteří prošli vlastním rozvodem, uzavřeli manželství do 2 let. Zároveň téměř všichni respondenti, kteří vlastním rozvodem neprošli, uzavírali manželství po 3 letech a více.

Lidé přisuzují značně velký vliv zkušenostem z původní rodiny na stabilitu či nestabilitu a případný rozvod, na spokojenost či nespokojenost jejich partnerství. Zhruba u čtvrtiny

respondentů, kteří u svých rodičů viděli pozitivní vzorce chování a byli jim dobrým příkladem stabilního a spokojeného páru, pak opakovali podobné chování a jejich současné partnerství považují za stabilní a spokojené. Jedna respondentka zas opakovala negativní vzorce chování, které viděla ve své původní rodině, a to se pak projevilo na nestabilitě a nespokojenosti se svým vlastním partnerstvím. Několik respondentů, kteří také pochází z rodiny, ve které pozorovali negativní vzorce chování a rodiče jim nebyli dobrým příkladem stabilního a spokojeného páru, se zas snažilo neopakovat tyto negativní vzorce chování a tento příklad jim sloužil jako špatný, kterému se chtějí vyhnout. Jedna respondentka dokonce kvůli nestabilitě a rozvodu jejich rodičů měla pak slabší očekávání od úspěšného a stabilního vztahu. Podle N. D. Glenna a K. B. Kramerové, kteří provedli sekundární analýzu z národních průzkumů USA, se špatný příklad manželských rolí dítě naučí a následně tyto vzorce opakuje. Tento případ se objevuje i v případě respondentky Julie v tomto výzkumu.

6.4 Jaký vliv přisuzují lidé zkušenostem z původní rodiny na rozhodnutí mít dítě a popřípadě počtu dětí?

Rozhodnutí mít dítě a rozhodnutí o počtu dětí je ovlivněno řadou faktorů. Prvním faktorem jsou zkušenosti z původní rodiny. V rámci tohoto výzkumu byla více jak polovina respondentů ovlivněna právě zkušeností z původní rodiny. Co se týče lidí, kteří vyrůstali bez sourozence, nebo měli sourozence, ale byl mezi nimi velký věkový rozdíl anebo byli určitým způsobem rozděleny, tak bylo zřejmé, že nechtějí mít jedináčka, ale alespoň dvě nebo více dětí. To se ukázalo u otázky týkající se ideálního počtu dětí. *„Já si myslím, že minimálně je rozumný dvě, protože jedno dítě, když je tak je hodně samo, tak aspoň získává jakoby vazby mezi sebou, musí se učit se dělit, nebo prostě musí tomu druhému více pomáhat. Je to taková přirozenější způsob než se to učit nějakým jiným způsobem, když je člověk sám“* (Jakub). Zároveň Jakub na otázku, zda ten počet dětí je ovlivněn zkušeností z původní rodiny tvrdil, že určitě ano. Respondentka Julie odpověděla takto: *„Ideálně jsem chtěla dvě nebo tři. Určitě jsem byla původní rodinou ovlivněna v tom, že jsem nechtěla jedináčka. Určitě jsem chtěla, aby měli sourozence.“* Julie sice jednoho bratra měla, ale byl mezi nimi velký věkový rozdíl. *„Tak my jsme byli s bráchou každý tak trochu jedináček, protože jsme o 10 let. Takže jsem neměla toho partáka k sobě.“* Stejně tak i respondent Ján tvrdil v podstatě podobně. *„No vždycky som*

si vravel tie dve, maximálne tri detičky. Dve určite, nikdy nie jedno, lebo súrodenci by si mali aspoň ako tak pomôcť...Ja viac menej som vyrastal úplne sám. Sestra chodila do školy a potom chodila na výšku a potom sa nevrátila, takže my sme veľmi toho času spolu so sestrou netrúvali.“

Zkušenosti z původní rodiny, mohou také sloužit jako vzorový model. „*Myslím si, že ovlivněné to je tou původní rodinou, že ten model rodiny byl příkladem pro nás*“ (Marcela). „*Ovlivněný to je, že vlastně jsem chtěl víc dětí, aby měli minimálně toho sourozence, aby nebylo jedináčkem*“ (Viktor).

Zkušenosti z původní rodiny mohou mít negativní vliv v rozhodování o počtu dětí. To lze pozorovat u respondenta Aleše, který v otázce týkající se ideálního počtu dětí odpověděl následovně. „*No ja som nechcel mať žiadne. Ja som sa bál mať deti, bál som sa, či ich nebudem vedieť vychovať. Keby možno ženy nebolo, tak ja sa k tomu možno nedokopem nikdy.*“ U tohoto respondenta byla vidět velká obava ohledně toho mít dítě, která byla způsobena právě zkušenosti z původní rodiny, konkrétně odchodem otce ve velmi brzkém věku. „*U mňa veľmi rozhodujúci bol ten moment mať to dieťa, lebo mať to dieťa je záväzok.*“

V dalších případech nemusí mít původní rodina žádný vliv, ale je to ovlivněno jinými okolnostmi. Na rozhodnutí mít dítě anebo počtu dětí může mít vliv osobní preference. „*Ne původní rodina na to nemá vôbec vliv. To spíš já jsem vždycky chtěla mít velkou rodinu a přeju si, aby ty děti měly spolu jako hezkej vztah*“ (Marie). „*Ne nebylo to ovlivněné tím. Právě já jsem si opravdu přála víc dětí než dvě, jenomže to ovlivnilo ten můj opožděnej start s tím rodičovstvím*“ (Věra).

Někteří berou rozhodnutí mít dítě nebo o počtu dětí spíše tak, že to vyplynulo přirozeně. „*Bylo to tak přirozené. Že ty děti se musí potom zapojovat a tam fungují takové ty vztahy, že se učí vzájemně a pomáhají si*“ (Zdislava). „*To nějak vyplynulo ze života*“ (Linda).

Rozhodnutí mít dítě nebo o počtu dětí také může být ovlivněno i zdravotními problémy. Respondentka Iveta na otázku ohledně ideálního počtu dětí odpověděla takto: „*Dvě nebo tři. Mám jedno bohužel.*“ Následně vysvětlila i důvod: „*No bylo to ze zdravotních důvodů, jinak bych bejvala měla víc.*“

Vliv můžou mít i tlaky ze strany okolí nebo rodiny, na což všichni respondenti odpovídali stejně, a to že žádný tlak nebo nucení nepocíťovali.

Respondenti přisuzují tedy velký vliv i zkušenostem z původní rodině na rozhodnutí mít dítě a počtu dětí. Respondenti, kteří nemají žádného sourozence nebo byl mezi nimi velký věkový rozdíl anebo vyrůstali v oddělených domácnostech, byli ovlivněni v tom, že sami se pak rozhodovali a preferovali větší počet dětí než jedno. U dvou respondentů pocházející z čtyřčlenné rodiny, tedy s dvěma dětmi, sloužil model počtu dětí v původní rodině jako vzorový příklad, který byl pak aplikován i v jejich rozhodnutí o počtu dětí. V případě jednoho respondenta lze pozorovat i vliv negativních zkušeností jedináčka z původní rodiny, kdy respondent nechtěl žádné děti právě kvůli špatné zkušenosti z původní rodiny. Nakonec má tento respondent dvě děti, což ale bylo ovlivněno jeho partnerkou. Respondenti, kteří neuvodli, že byli ovlivněni zkušenostmi z původní rodiny na toto rozhodnutí ohledně počtu dětí, tak byli spíše ovlivněni jinými okolnostmi, jako jsou osobní preference, zdravotní problémy anebo počet dětí vyplynul přirozeně.

6.5 Jaký vliv přisuzují lidé zkušenostem z původní rodiny na věk při narození prvního dítěte?

Existuje několik aspektů, které ovlivňují věk při narození prvního dítěte. Prvním aspektem může být dosažení nejprve cíle ve vzdělání či kariéře spolu s tím mít bydlení a být finančně zabezpečen. *„My jsme nečekali dítě hnedka, jinak by to asi bylo dřív, ale bylo to takhle, myslím si že ideální. Ona to ovlivňuje dost dostupnost bydlení. Základ je mít nějaký malý bydlení a pak už to jako jde“* (Viktor). *„Ne, původní rodina na to vliv neměla, spíš nejdřív ta škola, pak buduješ ten byt...spíš ty praktický věci“* (Linda).

Dalším aspektem mohou být vlastní preference, kdy se člověk se svým partnerem v určitém věku rozhodne, že chce mít dítě. *„Nějak jsem to brala že už jsme byli spolu 2 roky manželé, tak jsem se tomu nebránila nebo jako chtěla jsem miminko, a i jsem se na to těšila“* (Julie). *„My sme založili vlastnú rodinu, keď sme my chceli“* (Ján). Věk při narození prvního dítěte může být ovlivněn odkladem rodičovství, kdy si chce člověk nejprve užít svobodný život. *„Ovlivnilo to ten můj opožděnej start s tím rodičovstvím, protože ve 35 letech teprve druhé dítě, to už potom nešlo mít další“* (Věra).

Někteří berou věk při narození prvního dítěte tak, že to vyplynulo přirozeně. „*Ne, pôvodní rodina na toto neměla vliv. To vyplynulo nějak samo*“ (Jakub). „*No to bylo spontánní. Člověk je v manželství, tak chce děti že jo*“ (Pavel).

V některých případech může tento věk ovlivňovat i partner, který to dítě chce dřív. „*Keby možno ženy nebolo, tak ja sa k tomu možno nedokopem nikdy, alebo by bolo potom neskoro a už by sa nám ani nechcelo*“ (Aleš). Může tam kvůli tomu vznikat i tlak ze strany toho druhého partnera. „*Tlak od strany rodiny absolútne nie, zo strany ženy áno (smích)*“ (Aleš). Někdy může tento věk ovlivňovat i model, kdy se očekává, aby měla žena dítě v poměrně brzkém věku, než jak to je například v dnešní době. „*On to byl tenkrát takovej jako model, že ty ženský měly to dítě do těch pětadvaceti a později to už bylo trošku divný, ale dnes je to zas úplně jinak*“ (Marcela). To také souvisí s tlakem ze strany okolí. „*Tlak ze strany okolí tam byl, to je zajímavý. Když jsem byla na vysoký a byla jsem na kolejích, tak jsem přijela domů jednou za měsíc a pokaždý se mě všichni ptali, kdy se budu vdávat a kdy budu mít děti a vůbec se mi ti nelíbilo, když mi to pořád říkali*“ (Marcela). Zároveň u této respondentky hrálo velkou roli i to, že rodičovství nebylo plánované, tudíž vliv na věk při narození prvního dítěte může být ovlivněn i tím, že se jedná o neplánované rodičovství. „*No takhle, ono to nebylo plánované úplně, ale myslím si že i po tý škole bysme se asi takhle rozhodli*“ (Marcela).

Dalším aspektem, který může ovlivnit věk při narození prvního dítěte jsou zdravotní problémy. „*No, bylo to ovlivněno těmi zdravotními problémy, jinak bych měla dítě dřív*“ (Iveta).

Co se týče věku při narození prvního dítěte, nehrají podle odpovědí respondentů zkušenosti z původní rodiny žádnou roli. Nejčastěji byl tento věk ovlivněn studiem na škole, kariérou a finančním zajištěním, dostupností bytu, osobní preferencí, přirozeným vývojem událostí, tlakem ze strany partnera či okolí, neplánovaným rodičovstvím anebo zdravotními problémy. Zároveň nelze opomenout, že doba, ve které byli respondenti vychovávaní svými rodiči, byla jiná za minulého režimu než doba, ve které respondenti vychovávali nebo vychovávají svoje děti.

6.6 Jaký vliv přisuzují lidé zkušenostem z původní rodiny na způsob výchovy dítěte a rozdělení rolí v rodině?

První část se věnuje způsobu výchovy dítěte. Vliv na způsob výchovy dětí mají jak pozitivní, tak i negativní zkušenosti z původní rodiny. Lidé mohou přebírat způsob výchovy, se kterým se setkali ve své původní rodině a chtějí ho opakovat i u výchovy jejich vlastních dětí. „*Moje maminka nás vychovala k lásce k práci, k zájmu o druhé, pomoci. O to jsem se snažila i já pak*“ (Zdislava). „*No převzal jsem si takovou tu poctivost v některých činnostech, pokud možno jako být tolerantní a tak dále jako vychovat je pak tím to způsobem*“ (Jakub). Někteří zase reflexivně zvažují své vlastní zkušenosti z původní rodiny, když se stávají rodiči a uvědomují si, co fungovalo dobře na ně, když byly děti. „*Moja mama mala ten spôsob výchovy, že ma bila. Myslím si, že to malo svoj význam, že to pomohlo, že to účel splnilo. Absolútne mi neublížila, čiže nemám nejaké trvalé psychické následky. Vidím to teraz na svojich deťoch a jednoducho nejak to tak fungovalo, čiže ja som to videl u mamy. Samozrejme vždy najprv dobrým slovom, potom skúsiš nejaký krik a až potom dochádza k tomuto*“ (Aleš). „*Možná od táty se snažím, aby ty děti za mnou přišly a mohly mi cokoli říct. I když jsem udělala průšvih, tak jsem fakt mohla jít a všechno mu říct*“ (Marie).

Někteří zase mají zkušenosti s něčím, čemu by se chtěli ve způsobu výchovy vyhnout a neaplikovat to pak při výchově vlastních dětí. „*Moje máma, a i její máma, to jsou generálové, takže to si myslím, že nejsem úplně a ani nechci být. Spíš se snažím, aby ty děti k tomu jako došly samy. Tak to jsem možná od táty převzala*“ (Julie). „*Když bylo našim dětem nějakých 15 nebo 16, tak jsme víc té odpovědnosti přenášeli na ně v tom smyslu, že že jsme za ně prostě ty věci neřešili jako cíleně. Prostě jsme řekli, že i když by mely nějaký problémy, vždycky věděly, že můžou za námi přijít a můžou se zeptat, ale nikdy to nebylo tak, že bychom nim předkládali naše názory a zařizovali takový ty standartní věci, ale prostě jsme je vedli k té samostatnosti a zodpovědnosti za jejich vlastní rozhodnutí. A to byl opravdu rozdíl oproti třeba mé rodině, protože taťka s námi pak už nežil a mamka neměla čas řešit nějaký věci, ale mamka byla víc taková že mě kontrolovala a víc to chtěla řešit za mě, tak to my jsme teda nedělali*“ (Marcela). „*No chtěl jsem se vyhnout takovému tomu velkému řvaní po nich hlavně*“ (Viktor).

Může se ale stát, že určitý prvek ve výchově nechtějí opakovat, ale i tak se jim nepodaří se tomu vyhnout. „*Já jsem se chtěla spouště věci vyhnout, ale bohužel některý věci se u mě jakoby projevují. Třeba i to, jak mamka občas po nás křičela, tak vidím, že občas se v tom sebe vidím, že jsem zjistila, že nejsem až tak trpělivá, jak jsem si myslela a myslela jsem si, že to budu dělat všechno úplně jinak*“ (Marie). „*My jsme spíš jakoby v těch stěžejních věcech vlastně potom společně, ale ve finále ta realita byla vesměs vlastně, že jsme všechno přebrali. Že jsme vlastně kopirovali úplně ty rodiče, i když jsme původně nechtěli*“ (Věra). „*No možná spíš nechtěně, podvědomě. Jo, že mě mrzí, že nějaký věci jsem opakovala*“ (Linda).

Vliv zkušeností z původní rodiny někdy nemusí mít žádný vliv. V tomto výzkumném vzorku se ovšem jednalo pouze o ojedinělý případ. „*Asi jsem si nic nevzala od nich*“ (Iveta).

Způsob výchovy může ovlivnit i doba. Dříve to bylo jiné, než jak je to dnes, a to v tom smyslu, že se změnilы hodnoty a očekávání, ale také i rozvoj technologií atd. „*Určitě ten rozdíl, co mám já, nebo jak jsme to vnímali a vnímáme s mým mužem je v tom, že ta doba je prostě někde jinde*“ (Marcela). „*Neviem, lebo doba sa zmenila. My keď sme boli malý, tak to bolo zase inak. Doba postúpila a dnes sa vychovávajú deti zase inak*“ (Ján).

Druhá část je zaměřena na rozdělení rolí v rodině a čím je to ovlivněno. Rozdělení rolí v rodině může být ovlivněno několika faktory. Jedním z nich jsou zkušenosti z původní rodiny, tedy to, jak byly role rozděleny mezi rodiči v původní rodině člověka, vliv těchto zkušeností na přebírání těchto představ ohledně rozdělení rolí a následně realizovce ve vlastní rodině. Lidé mohou opakovat rozdělení v rodině, které viděli v původní rodině a brát toto rozdělení rolí jako vzorový příklad. „*Jako ta péče o děti byla v drtivý většině na mý straně, obzvlášť když byly malinký a o domácnost půl na půl...v původní rodině to bylo úplně stejně*“ (Věra). „*Já jsem zůstala doma, takže já jsem měla domácnost a děti a manžel ten chodil jako do práce a když mu vyšel čas tak měl děti...V původní rodině to bylo podobně. Moje máma se starala o děti, prostě měla práci, aby nás stihala vyzvedávat, takže jako všechno přizpůsobila jako dětem a táta ten vydělával peníze, jo a taky se nám věnoval, ale jako spíš to bylo na tý roli maminky*“ (Julie). „*No tenkrát to bylo spíš, jakože více se staralo o děti matka, protože to bylo i přizpůsobený nějakým způsobem. Ta mateřská dovolená tenkrát byla jenom pro ženy a muži měli zase tendenci do tý rodiny*

přinášet finance. No a samozřejmě v těch místech, kde se to propojovalo, byla snaha společně tu zátěž nést... V mé rodině to bylo vlastně dost podobný a taky se oba podíleli na výchově“ (Jakub). Zároveň je u těchto respondentů vidět vliv kultury a tradice, které vlastně ovlivnily to klasicky genderově rozdělení rolí.

Pak jsou tu ti, kteří mají role v rodině rozdělené jinak, než tomu bylo v původní rodině, a to může mít několik důvodů. Jedním z nejčastějších důvodů je odloučení rodičů, kdy vlastně všechny role vykonává jen jeden z rodičů. Žádný vliv zkušeností z původní rodiny však tito respondenti nepocítí. *„Čo se týká domácnosti, tak to se starala žena. Ja som sa snažil hlavne zarobiť prostriedky, ale keď som bol doma, tak jsem taky automaticky se staral o deti... No č osa týká povodnej rodiny tak předtím ako otec odišiel tak zarabal penieza tak jako ja, a také věci čo sa týkajú chlapecké práce okolo domu, záhrady a podobne a keď odišiel tak všetko robila mama a jej otec jej trocha pomahal“ (Ján). Také se v neúplné rodině, kde se o vše stará převážně jeden z rodičů, může stát, že některé role přebírá dítě. To lze vidět u respondentky Marie, kde sice v její vlastní rodině se podílejí téměř na všem, ale v původní rodině musela zastávat roli matky. *„No manžel zastává hlavne takový ty věci kolem domu, dřevo, auto. Co se týče péče o děti, tak to máme půl na půl. On je schopnej se úplně o všechno postarat, dokáže úplně všechno. Já hlídám takový ty doktory, léky a schůzky a drtivou většinu vaření, ale část zastává i on. Takže tak ve všem si asi pomáháme... A u nás v původní rodině v podstatě tatka tak nějak zastával všechno. Taková ta mámina role přešla na mě, takový to prádlo, skládání nebo vaření. Takže na tom jsem se hodně podílela už jako malá“ (Marie).**

Jiným důvodem, proč mohou být role rozděleny tak, že jeden dělá převážně všechno, je pak to, že jeden z nich pracuje víc a není tak často doma. *„No žena se starala o děti a já jsem se spíš staral o ty peníze nebo o ten chod tý domácnosti... v původní rodině to bylo jinak, to je fakt, tak se o všechno starala máma, protože táta jako on nebyl moc doma, protože on je taky muzikant a hodně jezdil, takže byl furt pryč, takže to spíš bylo všechno na mámě“ (Pavel). Stejně jako respondent Ján a Marie nepocítuje žádný vliv zkušeností z původní rodiny na rozdělení rolí.*

Někteří naopak mohou odmítat rozdělení v rodině, které viděli ve své původní rodině, a mohou ho pak brát jako špatný příklad rozdělení rolí a snaží se to mít ve vlastní rodině jinak. *„Moja úloha je zarobiť tolko peňazí, aby teda ona nemusela chodiť do roboty, aby*

ona měla čas na tie deti, aby bolo dost' peňazí na to, aby tie deti mohli chodit na krúžky, čo mne teda ako malému chýbalo. Preto som si povedal, že ja proste musím zarobiť tolko peňazí, aby moje deti mali nejaké väčší životný standard než jako som mal ja. Jej ak nemá na ten svoj štandard, tak to partnerství hodne naruša. To bol vlastne hlavný dôvod, prečo sa naši rozviedli. Takže to som nechcel, aby peniaze neboli dôvodom nejakých našich hádok, lebo peniaze sú dôležité a veľa partnerov sa kvoli tomu ha, čiže snažím sa zarobiť tolko, aby sme sa absolútne nemuseli hádať alebo riešiť alebo si niečo odopierať... V povodnej rodině robila mamina v podstatě všetko, tím že otec neexistoval“ (Aleš). Důvod rozvodu rodičů může mít tedy taky dost velký vliv na rozdělení rolí, jak lze vidět u respondenta Aleše.

Z odpovědí respondentů lze pozorovat značně velký vliv i zkušeností z původní rodiny na způsob výchovy dítěte. Část respondentů přebírá nějaké prvky ve způsobu výchovy, kterými byli vychováváni oni a opakují některé prvky i u výchovy jejich vlastních dětí. Další část respondentů zase hovořila o negativních zkušenostech z původní rodiny v oblasti výchovy, kdy je to ovlivňuje v tom, že některé prvky z výchovy odmítají aplikovat u výchovy vlastních dětí. Některých respondentů zmiňovali snahu se vyhnout některým prvkům výchovy, ale s lítostí pak uváděli, že ne vždy se jim to podaří a opakují je. Jiným vlivem ohledně způsobu výchovy je i doba, ve které byli vychováváni a ve které vychovávají svoje děti, což bylo pár respondenty také zmíněno. Co se týče rozdělení rolí tak pár respondentů tvrdí, že rozdělení rolí v původní rodině je vedlo ke stejnému rozdělení a jednoho respondenta zas ovlivnila negativní zkušenost, kdy pak odmítl mít to stejně rozdělené jako v původní rodině. Avšak většina respondentů nepřisuzuje nepřisuzují takový vliv zkušenostem z původní rodiny na rozdělení rolí v rodině. Došlo také ke shodě výsledků s výzkumem provedeným Barvíkovou a kol., kdy bylo zjištěno riziko přenosu špatných výchovných metod na další generaci kvůli špatnému příkladu výchovy a jeho následném opakování (Barvíková a kol. 2010:54). Zároveň u respondenta Aleše byl prokázán stejný výsledek jako v kvantitativním

výzkumu. Z hlediska bezdětných jedinců může chtít dítě jejich partner a může pak kvůli tomu vznikat tlak na toho jednoho (Šťastná 2007:729).

6.7 Hlavní faktory z původní rodiny ovlivňující své\preferované formy partnerství a rodičovství jedince v dospělosti

Preferované formy partnerství a rodičovství v dospělosti jedince jsou ovlivňovány několika faktory z původní rodiny. Jedním z nich je typ rodiny, ve které jedinec vyrůstá. Podle toho, zda jedinec vyrůstá v úplné, neúplné nebo rekonstruované rodině, ovlivňuje jeho preference a rozhodnutí ohledně partnerství a rodičovství.

Konkrétně to nejvíce ovlivňuje spokojenost či nespokojenost se svým partnerstvím, stabilitu nebo nestabilitu partnerství a někdy i rozvod. Lidé vyrůstající z úplných rodin mají tendenci opakovat stejné chování, jež pozorovali u svých rodičů. V úplných rodinách jedinec většinou spokojené a harmonické vztahy, které jsou mu zároveň i příkladem pro vlastní partnerství. Zároveň i u řešení konfliktů, které mezi rodiči může nastat, vidí, že se konflikty dají nějakým způsobem vyřešit, bez toho, aby došlo k rozvodu. Kvůli tomu pak mají jedinci pocházející z úplných rodin větší pravděpodobnost ke spokojenému, stabilnímu a harmonickému partnerství. U lidí pocházejících z neúplných nebo rekonstruovaných rodin mohou nastat dvě situace. Buď opakují stejné chování jako jejich rodiče. Tím, že viděli vztahy, které nebyly spokojené ani harmonické, tak nejsou dobrým příkladem pro jejich vlastní partnerství, anebo neměli ani šanci tyto vztahy vidět z důvodu, že došlo k odloučení rodičů už v brzkém věku dítěte. Druhou situací je pak snaha ty negativní vzorce chování ve vztahu neopakovat, i přesto že jim jejich rodiče ukázali špatný příklad partnerského vztahu. V některých případech neúplných rodin dítě nebo dospívající může pozorovat, že řešením konfliktů může být rozvod.

Dalším faktorem, který ovlivňuje své\preferované formy partnerství a rodičovství v dospělosti jedince, je počet sourozenců, se kterými jedinec vyrůstá. Sourozenecké konstelace nejvíce ovlivňují rozhodnutí o dítěti a o počtu dětí. Ti respondenti, kteří vyrůstali bez sourozence, nebo měli sourozence, ale byl mezi nimi velký věkový rozdíl, anebo byli určitým způsobem rozděleny, tak nechtějí mít jedináčka, ale alespoň dvě nebo více dětí. „*Já si myslím, že minimálně je rozumný dvě, protože jedno dítě, když je tak je hodně samo, tak aspoň získává jakoby vazby mezi sebou, musí se učit se dělit, nebo prostě musí tomu druhému více pomáhat. Je to taková přirozenější způsob než se to učit nějakým*

jiným způsobem, když je člověk sám“ (Jakub). „Ideálně jsem chtěla dvě nebo tři. Určitě jsem byla původní rodinou ovlivněna v tom, že jsem nechtěla jedináčka. Určitě jsem chtěla, aby měli sourozence“ (Julie). Respondentka Julie sice jednoho bratra měla, ale byl mezi nimi velký věkový rozdíl. „Tak my jsme byli s bráchou každý tak trochu jedináček, protože jsme o 10 let. Takže jsem neměla toho parťáka k sobě“ (Julie). „No vždycky som si vravel tie dve, maximálne tri detičky. Dve určite, nikdy nie jedno, lebo súrodenci by si mali aspoň ako tak pomôcť...Ja viac menej som vyrastal úplne sám. Sestra chodila do školy a potom chodila na výšku a potom sa nevrátila, takže my sme veľmi toho času spolu so sestrou netrávili“ (Ján). Také typ rodiny ovlivňuje rozhodnutí o počtu dětí, ale ne v takové míře jako sourozenecké konstelace. Respondent Aleš byl ovlivněn vyrůstáním v neúplné rodině a brzkým odchodem svého otce. „No ja som nechcel mať žiadne. Ja som sa bál mať deti, bál som sa či ich budem vedieť vychovať. Keby možno ženy nebolo, tak ja sa k tomu možno nedokopem, nikdy.“ U tohoto respondenta byla vidět velká obava ohledně toho mít dítě, což ovlivnila zkušenost z původní rodiny, tedy vyrůstání v neúplné rodině bez otce. „U mňa veľmi rozhodujúci bol ten moment mať to dieťa, lebo mať to dieťa je záväzok.“

Hlavní faktory z původní rodiny ovlivňující preferované formy partnerství a rodičovství jedince v dospělosti jsou typ rodiny a počet sourozenců.

Závěr

Cílem práce bylo zjistit, jaký vliv lidé přisuzují zkušenostem z původní rodiny na své/preferované formy partnerství a rodičovství. Byla zvolena kvalitativní metoda šetření, kdy sběr dat byl proveden polostrukturovanými rozhovory. Na základě zpracování dat z provedených rozhovorů bylo možné interpretovat následující výsledky odpovídající na stanovené výzkumné otázky.

Bylo zjištěno, že většina respondentů přisuzuje poměrně velký vliv zkušenostem z původní rodiny na rozhodující vlastnosti při výběru partnera. Existuje vliv pozitivních vlastností, kdy člověk hledá svého partnera na základě těchto vlastností záměrně nebo si tyto vlastnosti uvědomí na svém partnerovi až později. Vliv křesťanské rodiny a hodnot lze také považovat za vliv pozitivních vlastností, kdy byl pro tyto respondenty rozhodujícím faktorem stejné vyznání partnera. Častěji se však objevoval vliv negativních vlastností, kterým se chtěli respondenti převážně vyhnout záměrně. Dvě respondentky také zmínily, že si vybíraly staršího partnera, což bylo podle nich ovlivněno nepřítomností otce. Pouze jeden respondent tvrdil, že nebyl v tomto směru ovlivněn zkušenostmi z původní rodiny, ale spíše emocemi.

Ukázalo se, že oproti tomu vlivu zkušeností z původní rodiny na preferenci formy partnerství nepřisuzují respondenti velký vliv a odpovědi na toto téma byly různorodé. Zhruba polovina respondentů uvedla, že zkušenosti z původní rodiny nemají vliv na preferenci formy partnerství. Podle odpovědí některých respondentů, pocházejících z úplných rodin, kam patří i většina křesťanských rodin, lze říct, že byli pozitivně ovlivněni zkušenostmi z původní rodiny. Jedna respondentka zmínila vliv původní rodiny, ale ze strany partnera. Dva respondenti uvedli, že byli negativně ovlivněni zkušenostmi z původní rodiny, přičemž jeden se snažil nalézt partnera a následně založit manželství a rodinu, protože takovéto zázemí v původní rodině postrádal. Druhý byl naopak negativně ovlivněn tím, že měl obavy ohledně manželství a jiný postoj k němu. Velká část respondentů také tvrdila, že tato preference ohledně partnerství byla ovlivněna dobou, ve které dospívali.

Co se týče vlivu zkušeností z původní rodiny na stabilitu či nestabilitu a rozvod a na spokojenost či nespokojenost ve vlastním partnerství, tak mají podle respondentů značně velký vliv. U některých respondentů, kteří zmínili, že viděli u rodičů pozitivní vzorce

chování a byli jim dobrým příkladem stabilního a spokojeného páru, tak podobné vzorce opakovali ve vlastním vztahu, což přispělo k jeho stabilitě a spokojenosti. Naopak někteří uvedli, že v původní rodině pozorovali negativní vzorce chování a špatný příklad páru a buď se jim podařilo tyto vzorce neopakovat ve vlastním vztahu anebo, jak jedna respondentka uvedla, tyto vzorce opakovala, což se pak projevilo na nestabilitě a nespokojenosti ve vlastním partnerství. Jedna respondentka dokonce zmínila, že kvůli nestabilitě a rozvodu rodičů měla pak slabší očekávání od úspěšného a stabilního vztahu.

Respondenti přisuzují velký vliv i zkušenostem z původní rodiny na rozhodnutí mít děti a počet dětí. Ti, kteří neměli sourozence nebo byl mezi nimi velký věkový rozdíl anebo z nějakého důvodu nevyrostali spolu, pak preferovali větší počet dětí než jedno. Naopak jeden respondent uvedl, že byl ovlivněn negativní zkušeností jedináčka z původní rodiny, v tom, že nechtěl žádné děti. Nakonec má tento respondent dvě děti, což ale bylo ovlivněno jeho partnerkou. Dva respondenti tvrdili, že počet dětí v původní rodině byl vzorovým příkladem, který byl pak aplikován i v jejich rozhodnutí o počtu dětí. Ti, co uvedli, že v tomto směru nebyli ovlivněni zkušenostmi z původní rodiny, byli ovlivněni jinými okolnostmi, jako jsou osobní preference, zdravotní problémy anebo počet dětí vyplynul přirozeně.

Oproti tomu vliv zkušeností z původní rodiny na věk při narození prvního dítěte nehraje podle respondentů žádnou roli. Nejčastější odpovědí respondentů bylo, že je tento věk ovlivněn studiem, kariérou, finanční situací, dostupností bydlení, osobními preferencemi, tlakem ze strany partnera či okolí, neplánovaným těhotenstvím nebo zdravotními problémy. Zároveň nelze opomenout, že doba, ve které byli respondenti vychovávaní svými rodiči, byla jiná za minulého režimu než doba, ve které respondenti vychovávali nebo vychovávají svoje děti.

Z odpovědí respondentů lze pozorovat, že zkušenostem z původní rodiny přisuzují značně velký vliv i co se týče způsobu výchovy dětí. Pár respondentů přebírají některé prvky výchovy, kterými byli vychováni a aplikují je u svých dětí. Jiní hovořili o negativních zkušenostech z původní rodiny, kdy odmítají nějaké prvky výchovy opakovat u výchovy svých dětí a snaží se jim vyhnout. Někteří ale s lítostí uváděli, že i přesto některé prvky z výchovy opakují. Podle některých respondentů měla vliv doba, protože je dnes jiná doba, než ve které byli vychovávaní oni. Co se týče rozdělení rolí tak většina respondentů nepřisuzuje takový vliv zkušenostem z původní rodiny na rozdělení rolí v rodině. Jen pár

respondentů uvedlo, že rozdělení rolí v původní rodině je vedlo ke stejnému rozdělení anebo naopak jeden respondent kvůli negativní zkušenosti odmítl stejné rozdělení jako v původní rodině.

Bylo zjištěno, že hlavními faktory z původní rodiny ovlivňující své/preferované formy partnerství a rodičovství jedince v dospělosti jsou typ rodiny a počet sourozenců.

Z uvedených výsledků tedy vyplývá, že lidé přisuzují největší vliv zkušenostem z původní rodiny na rozhodující vlastnosti při výběru partnera, na spokojenost/nespokojenost, stabilitu/nestabilitu a rozvod vlastního partnerství, na rozhodnutí ohledně počtu dětí a na způsobu výchovy. Zároveň výzkumy nebo studie, které byly provedeny na téma vlivu původní rodiny, se shodly s některými výsledky šetření v této práci, ale rozdílem bylo, že tento výzkum zjišťoval, jaký vliv lidé těmto zkušenostem sami přisuzují.

Výsledky tohoto výzkumného šetření poskytují nové informace a možnosti pro další zkoumání v této oblasti, ale s ohledem na malý vzorek respondentů není možné vyvodit jednoznačné nevyvratitelné výsledky. Výsledky výzkumu mohla ovlivnit skutečnost, že u rozhovorů, které byly provedeny jako jedny z prvních, nebyly doptávány doplňující otázky. V důsledku přítomnosti výzkumníka bylo možné získat zkreslená data od respondentů, což je pak možné vysvětlit tím, že některé otázky byly citlivé a respondenti nechtěli některé informace sdělovat.

Literatura

1. Astone, N. M. a McLanahan, S. S. (1991). Family structure, parental practices, and high school completion. *American Sociological Review*, 56(3), 309-320.
<https://doi.org/10.2307/2096106>
2. Barvíková, J., Svobodová, K. a Šťastná, A. (2010). *Podmínky výkonu sociálně právní ochrany dětí na úrovni obecních úřadů obcí s rozšířenou působností*. Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i.
3. Bubleová, V., Vávrová, A., Frantíková, J. a Vančáková, M. (2009). *Průvodce náhradní rodinou péčí*. Středisko náhradní rodinné péče o. s.
4. Centrum pro výzkum veřejného mínění. (2017). *Postoje českých občanů k manželství a rodině – únor 2017*. Jarmila Pilecká, Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.
https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a2177/f9/ov170320.pdf
5. Centrum pro výzkum veřejného mínění. (2020). *Názory veřejnosti na roli muže a ženy v rodině – únor 2020*. Martin Spurný, Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.
https://soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5181/f9/ov200331.pdf
6. Centrum pro výzkum veřejného mínění. (2020). *Postoje českých občanů k partnerství, manželství a rodičovství – únor 2020*. Naděžda Čadová, Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.
https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5175/f9/ov200325.pdf
7. Centrum pro výzkum veřejného mínění. (2023). *Hodnotové orientace – červen/červenec 2023*. Milan Tuček, Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.
https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5694/f9/ov230906.pdf
8. Červenka, J. (2006). Rodina a životní úroveň v ČR. In D. Hamplová, P. Šalamounová a G. Šamanová (eds.), *Životní cyklus. Sociologické a demografické perspektivy* (s. 267-279). Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.

9. Český statistický úřad. (2003, 24. února). *Neúplné rodiny*.
https://www.czso.cz/csu/czso/41n2-02-ziskane_ze_slodb_2001-2_neuplne_rodiny
10. Český statistický úřad. (2004, 30. listopadu). *Rodiny a domácnosti*.
https://www.czso.cz/csu/czso/1413-04-2004-2_rodiny_a_domacnosti
11. Český statistický úřad. (2018, 14. září). *Svateb přibývá*.
<https://www.czso.cz/csu/czso/svateb-pribyva>
12. Český statistický úřad. (2019, 7. ledna). *Počet sňatků a rozvodů v České republice*. <https://www.czso.cz/csu/stoletistatistiky/snatky-a-rozvod>
13. Český statistický úřad. (2020, 9. června). *Podíl dětí narozených mimo manželství v letech 1950-2019*. <https://www.czso.cz/csu/czso/podil-deti-narozenych-mimo-manzelstvi-v-letech-1950-2019>
14. Český statistický úřad. (2020, 9. června). *Průměrný věk žen při narození 1. dítěte v letech 1950-2019*. <https://www.czso.cz/csu/czso/prumerny-vek-zen-pri-narozeni-1-ditete-v-letech-1950-2019>
15. Český statistický úřad. (2020). *Sňatečnost*. Český statistický úřad, Odbor statistik rozvoje společnosti.
https://www.czso.cz/documents/10180/142755448/1300692102.pdf/295ef431-d809-4e06-a086-806113711f40?redirect=https%3A%2F%2Fwww.czso.cz%2Fcsu%2Fczso%2Fs_vateb-pribyva%3Fp_p_id%3D3%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dmaximized%26p_p_mode%3Dview%26_3_advancedSearch%3Dfalse%26_3_groupId%3D0%26_3_keywords%3Dsvatba%26_3_delta%3D20%26_3_resetCur%3Dfalse%26_3_cur%3D4%26_3_struts_action%3D%252Fsearch%252Fsearch%26_3_format%3D%26_3_andOperator%3Dtrue
16. Český statistický úřad. (2021, 26. března). *Hospodařící domácnosti rodinné podle počtu členů, podle typu hospodařící domácnosti a počtu závislých dětí*.
<https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&z=T&f=TABULKA&katalog=34115&pvo=SLD21SP042x&str=v71>
17. Český statistický úřad. (2021). *Rozvodovost*. Český statistický úřad, Odbor statistik rozvoje společnosti.

- <https://www.czso.cz/documents/10180/165591255/1301572203.pdf/09dd8173-5357-46e7-88d7-58e899674895?version=1.1>
18. Český statistický úřad. (2022, 30. června). *ČSÚ zveřejnil další údaje o plodnosti žen ze Sčítání 2021*. <https://www.czso.cz/csu/czso/csu-zveřejnil-dalsi-udaje-o-plodnosti-zen-ze-scitani-2021>
 19. Český statistický úřad. (2022). *Vývoj obyvatelstva České republiky*. Český statistický úřad, Odbor statistik rozvoje společnosti. <https://www.czso.cz/documents/10180/165591233/13006922.pdf/bf3973c1-e8d6-44b7-be20-bbef7a56cf90?version=1.3>
 20. Český statistický úřad. (2023, 2. února). *Dvě pětiny hospodářících domácností v Česku představují jednotlivci*. <https://www.czso.cz/csu/czso/dve-petiny-hospodaricich-domacnosti-v-cesku-predstavuji-jednotlivci>
 21. Český statistický úřad. (2023, 6. června). *Živě narození celkem a mimo manželství v letech 1806–2022*. https://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo_hu
 22. Dudová, R. (2006). Otcovství v pohybu. In D. Hamplová, P. Šalamounová a G. Šamanová (eds.), *Životní cyklus. Sociologické a demografické perspektivy* (s. 160-174). Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.
 23. Fialová, L., Hamplová, D., Kučera, M. a Vymětalová, S. (2000). *Představy malých lidí o manželství a rodičovství*. Sociologické nakladatelství (SLON).
 24. Formánková, L. a Křížková, A. (2014). Partnerství spolu, i když zvlášť. In H. Hašková (ed.) et al. *Vlastní cestou? Životní dráhy v pozdně moderní společnosti* (s. 131-157). Sociologické nakladatelství (SLON) / Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.
 25. Hamplová, D. (2006). Láska, evoluce nebo neviditelná ruka sňatkového trhu? In D. Hamplová, P. Šalamounová a G. Šamanová (eds.), *Životní cyklus. Sociologické a demografické perspektivy* (s. 38-45). Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.
 26. Hamplová, D., Pikálková, S. (2002). Manželství, nesezdaná soužití a partnerský vztah. In Z. Mansfeldová, M. Tuček, *Současná česká společnost* (s. 127-147). Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.
 27. Hašková, H. (2014). Odchod z domova rodičů. In H. Hašková (ed.) et al. *Vlastní cestou? Životní dráhy v pozdně moderní společnosti* (s. 59-78). Sociologické nakladatelství (SLON) / Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.

28. Hašková, H. a Uhde, Z. (2014). Životní dráhy v kontextu sociálních změn. In H. Hašková (ed.) et al. *Vlastní cestou? Životní dráhy v pozdně moderní společnosti* (s. 17-33). Sociologické nakladatelství (SLON) / Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.
29. Chorvát, I. (2002). Mestská rodina v meniacej sa spoločnosti. In I. Chorvát (ed.), *Premeny rodinyv urbánnom prostredí*. (s. 5-7). Univerzita Mateja Bela.
30. Chorvát, I. (2006). Rodinné vzťahy, väzby a perspektívy na pozadí procesu modernizácie. In D. Hamplová, P. Šalamounová a G. Šamanová (eds.), *Životní cyklus. Sociologické a demografické perspektívy* (s. 8-21). Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.
31. Kohler, H. P., Billari, F. C. a Ortega, J. A. (2002). The emergence of lowest-low fertility in Europe during the 1990s. *Population and Development Review*, 28(4), 641-680. <https://doi.org/10.1111/j.1728-4457.2002.00641.x>
32. Kreidl, M. a Hubatková, B. (2012). Partnerské dráhy po rozvodu. In Hasmanová Marhánková, J., Kreidl, M. a Hubatková, B. *Proměny partnerství. Životní dráhy a partnerství v české společnosti* (s. 146-177). Sociologické nakladatelství (SLON).
33. Kuchařová, V. (2003). Některé obsahové změny postojů k manželství a rodičovství. In Mareš, P. a Potočný, T. (eds.), *Modernizace a česká rodina* (s. 189-204). Barrister & Principal.
34. Kuchařová, V. a kol. (2019). *Česká rodina na počátku 21.století: životní podmínky, vztahy, potřeby*. Sociologické nakladatelství (SLON).
35. Lamb, M. E. (1979). Paternal Influences and the Father's Role: A Personal Perspective. *American Psychologist*, 34(10), 938-943. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.34.10.938>
36. Maříková, H. (2006). Genderový aspekt rodičovství. In D. Hamplová, P. Šalamounová a G. Šamanová (eds.), *Životní cyklus. Sociologické a demografické perspektívy* (s. 141-159). Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.
37. Maříková, H. a Vohlídalová, M. (2012). Rozpady kohabitací, rozvody manželství: jiné a/nebo stejné sociální fenomény? *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 12(2), 3-15. <https://www.genderonline.cz/pdfs/gav/2011/02/01.pdf>
38. Matoušek, O. a Kroftová A. (2003). *Mládež a delikvence*. Portál.

39. Median, Sirius. (2016). *Stav české rodiny, co ji chrání a ohrožuje. Závěrečná zpráva z výzkumu.* Median, s.r.o. a kolektiv. <https://www.nadacesirius.cz/soubory/zaverecne-zpravy/Zaverecna-zprava-z-vyzkumu-primarni-prevence-ohrozeni-rodiny.pdf>
40. Ministerstvo práce a sociálních věcí. (2023, 1. února). *Formy náhradní rodinné péče.* <https://www.mpsv.cz/formy-nahradni-rodinne-pece>
41. Možný, I. (2006). *Rodina a společnost.* Sociologické nakladatelství (SLON).
42. Možný, I. (1999). *Sociologie rodiny.* Sociologické nakladatelství (SLON).
43. Nešporová, O. (2012). Mateřství a otcovství v současnosti s přihlédnutím k historickému kontextu. *Lidé města / Urban People*, 14 (3), 457-486. <https://lidemesta.cuni.cz/LM-929-version1-nesporova.pdf>
44. Portál veřejné správy. (2020, 6. listopadu). *Rodičovská odpovědnost.* <https://portal.gov.cz/rozcestniky/rodicovska-odpovednost-RZC-6>
45. Portál veřejné správy. (2021, 16. dubna). *Uzavření manželství.* <https://portal.gov.cz/sluzby-vs/uzavreni-manzelstvi-S4264>
46. Řeháková, B. (2006). Kontakty s příbuznými a jejich místo v osobní sociální síti. In D. Hamplová, P. Šalamounová a G. Šamanová (eds.), *Životní cyklus. Sociologické a demografické perspektivy* (s. 204-225). Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.
47. Sčítání 2021. (2023, 2. února). *Typ hospodařící domácnosti.* <https://scitani.gov.cz/typ-hospodarici-domacnosti#null>
48. Sedláčková, M. (2006). Rodina, důvěra a demokratická společnost. In D. Hamplová, P. Šalamounová a G. Šamanová (eds.), *Životní cyklus. Sociologické a demografické perspektivy* (s. 22-37). Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.
49. Singly, François de. (1999). *Sociologie současné rodiny.* Portál.
50. Sirovátka, T. a Bartáková, H. (2008). Harmonizace rodiny a zaměstnání v České republice a role sociální politiky. In Sirovátka, T., Hora, O. (eds.), *Rodina, děti a zaměstnání v české společnosti* (s. 63-96). František Šalé – Albert.
51. Sobotka, T. (2006). Bezdětnost v České republice. In D. Hamplová, P. Šalamounová a G. Šamanová (eds.), *Životní cyklus. Sociologické a demografické perspektivy* (s. 60-78). Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.
52. Sobotková, I. (2007). *Psychologie rodiny.* Portál.

53. Sociologická encyklopedie. (2017, 11. prosince). *Matka*.
<https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Matka>
54. Sociologická encyklopedie. (2017, 11. prosince). *Otec*.
<https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Otec>
55. Sociologická encyklopedie. (2017, 11. prosince). *Sňatek*.
<https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/S%C5%88atek>
56. Sociologická encyklopedie. (2018, 5. března). *Sociologie rodiny*.
https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Sociologie_rodiny
57. Sociologická encyklopedie. (2018, 7. března). *Soužití nesezdané*.
https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Sou%C5%BEit%C3%AD_nesezdan%C3%A9
58. Sociologická encyklopedie. (2018, 10. listopadu). *Manželství*.
<https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Man%C5%BEelstv%C3%AD>
59. Sociologická encyklopedie. (2018, 10. listopadu). *Výchova*.
<https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/V%C3%BDchova>
60. Stack, R. J. a Meredith, A. (2018). The Impact of Financial Hardship on Single Parents: An Exploration of the Journey From Social Distress to Seeking Help. *J Fam Econ Iss*, 39(2), 233-242. <https://doi.org/10.1007/s10834-017-9551-6>
61. Středisko náhradní rodinné péče (2023). *Adopce neboli osvojení*.
<https://nahradnirodina.cz/o-nahradni-rodinne-peci/adopce-neboli-osvojeni/>
62. Šalamounová, P., Nývlt, O. (2006). Mimomanželská plodnost – současné trendy v Evropě a v České republice. In D. Hamplová, P. Šalamounová a G. Šamanová (eds.), *Životní cyklus. Sociologické a demografické perspektivy* (s. 118-140). Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.
63. Škop, M. (2006). Odchod žen od rodičů v České republice. In D. Hamplová, P. Šalamounová a G. Šamanová (eds.), *Životní cyklus. Sociologické a demografické perspektivy* (s. 46-59). Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.
64. Šťastná, A. (2006). Rozvody a děti: vliv rozvodu rodičů na životní dráhu dětí. In D. Hamplová, P. Šalamounová a G. Šamanová (eds.), *Životní cyklus. Sociologické a demografické perspektivy* (s. 175-190). Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.
65. Šťastná, A. (2007). Druhé dítě v rodině – preference a hodnotové orientace českých žen. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 43(4), 721-745.
<https://sreview.soc.cas.cz/pdfs/csr/2007/04/04.pdf>

66. Šťastná, A. a Paloncyová, J. (2012). Sňatek a rozchod jako dva možné způsoby ukončení nesezdaného soužití. *Demografie*, 54(3), 214-232. <https://www.czso.cz/documents/10180/20555359/e-180312q3.pdf/62e9767a-5a61-40f3-baae-c0528427c1d7?version=1.0>
67. Šťastná, A., Slabá, J. a Kocourková, J. (2017). Plánování, načasování a důvody odkladu narození prvního dítěte v České republice. *Demografie*, 59(3), 207-223. <https://www.czso.cz/documents/10180/46203816/stastna.pdf/0cf15559-1e0a-4b47-a7d6-e8faeb236404?version=1.0>
68. Vašková, R. (2006). Rozhodovací procesy -náctiletých těhotných dívek vedoucí k volbě časného rodičovství. In D. Hamplová, P. Šalamounová a G. Šamanová (eds.), *Životní cyklus. Sociologické a demografické perspektivy* (s. 79-117). Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.

Přílohy

Příloha č. 1 Systém kódů

Systém kódů	Frekvence
Výběr partnera	
Pozitivní vliv	5
Negativní vliv	7
Žádný vliv	1
Preference formy partnerství	
Pozitivní vliv	2
Negativní vliv	2
Žádný vliv	8
Vliv doby	5
Vliv na stabilitu/nestabilitu nebo rozvod	
Vliv na stabilitu	
Pozitivní vliv	3
Negativní vliv	2
Vliv na nestabilitu	
Negativní vliv	1
Vliv na slabší očekávání	1
Nepřímý vliv (doba partnerství před sňatkem)	3
Žádný vliv	3
Rozhodnutí o počtu dětí	
Pozitivní vliv	2
Negativní vliv	4
Žádný vliv	
Osobních preferencí	3
Zdravotní problémy	1
Přirozený vývoj	2
Věk při narození 1. dítěte	
Žádný vliv	2
Materiální zajištění (bydlení, finance, dodělané studium)	2
Osobní preference	3
Zdravotní problémy	1
Vliv partnera	1
Vliv tlaku z okolí	1
Neplánované těhotenství	1
Rozdělení rolí	
Pozitivní vliv	3
Negativní vliv	1
Žádný vliv	8
Způsob výchovy	
Pozitivní vliv	4
Negativní vliv	6
Žádný vliv	2
Vliv doby	2